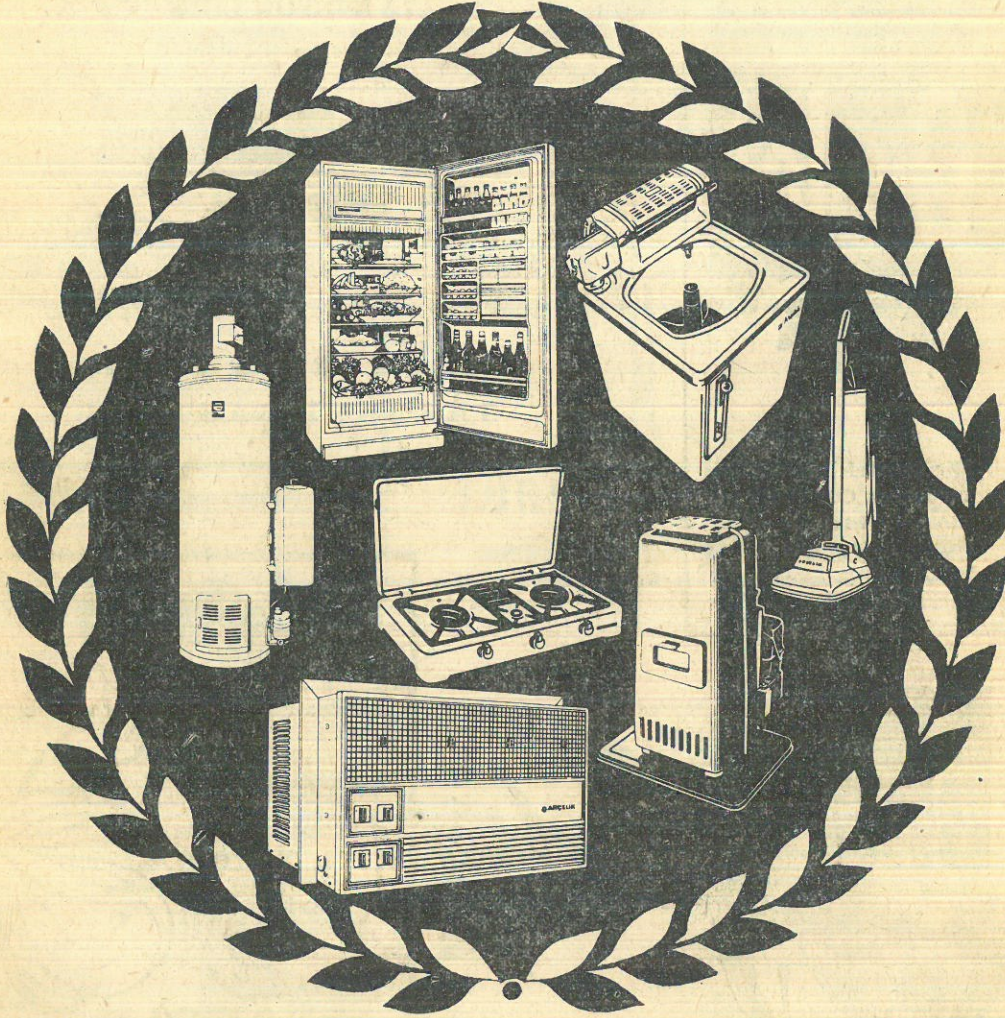

ev cihazlarında
ARCELİK
kalitede öncü... fiyatta ölçü

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MUT KARACAOĞLAN
ŞENLİKLERİ
ÖZEL SAYISI

HAZİRAN 1973

İÇİNDEKİLER :

Selâm Olsun Mut Şehrine	Mehmet ÖNDER
Üç Rivayetin Bize Anlattığı Karacaoğlan	Sadık S. YAVEROĞLU
Mut Köylerinde Düğün Töre ve Süreleri	Sıtkı SOYLU
Karacaoğlan'ın Yaşadığı Çağ, Doğduğu ve Öldüğü Yerler	İhsan HİNÇER
Avusturya Başkonsolosluğu'nun Düzenlediği Etnografi Sempozyumu	T.F.A.
Mut ve Çevresi'nden Deyimler	Sıtkı SOYLU
XI. Karacaoğlan Şenlikleri Programı	T.F.A.
Karacaoğlan Şenlikleri'nde Açılacak Karacaoğlan Heykeli	T.F.A.
Istar'daki Renkli Dünya	Sıtkı SOYLU
Sazsairleri: Kurbanı	Nejat BİRDOĞAN
Karacaoğlan Şenlikleri'nden Notlar	T.F.A.
Karacaoğlan'a Dair Yeni Bilgiler	Celâleddin KİŞMİR
Çağır Karacaoğlan Çağır (Şiir)	Osman ATTILA

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 287

KURUŞ: 250

son yıllarına doğru kalkıp Mut'a gelmiş. Gelmiş ama, gönülcüğü durur mu, ne yaş dinler, ne ferman... Burada da Türkmen beyinin güzel kızı Karaca Kız'a âşık olur. Bu umutsuz aşk, Karacaoğlanın ömrünün son yıllarını öylesine doldurur ki, âşığı göz, artık bundan sonra kimseleri görmez:

*Burcu burcu kokar durur,
Mut'un gülleri gülleri.
Bülbül gibi şakır durur.
Yârin dilleri, dilleri.*

*Gurbet ele varmak gerek,
Aşka gönül vermek gerek,
Hele bir yol sarmak gerek,
İnce belleri belleri...*

*Karac'oğlan yâri ünler
Acı—tatlı geçti günler*

*Türkmen kızı diye inler
Sazın telleri telleri...*

Bu aşk ne zamana kadar sürer, nasıl sonuçlanır bilinmez. Söylentilere bakılırsa, bir bahar mevsimi Karacakızın obası, Mut'un ötesindeki Ardıçlıtepe'de yaylağa çıkmış. Karacaoğlan durur mu? O da almış sazını, düşmüş yaylanın yollarına. O da bir tepeye oturmuş başlamış söylemeye.. Karacaoğlan bir tepeden, Karacakız bir tepeden... Derken bir gece yarısı ikisinin de nefesi kesilmiş, sesi duyulmaz olmuş. Karacaoğlan'ı bu tepeye Karaca Kız'ı o tepeye gömmüşler...

Mut ve çevresindeki Türkmen oymakları, gelenek ve görenekleriyle, türküleri ve oyunlarıyla gerçekten incelenmeğe değer. Mut tezgâhlarında dokunan halı ve kilimler, gökkuşağı gibi renklerle örülü. Yılları yıllara ulayan geleneksel motifler, ayrı ayrı anlam taşırlar. Mut düğünleri renk cümbüşü olduğu kadar, bir folklor şenliğidir de... Oyunların meydanlara döküldüğü, türkülerin sazlara eşlik ettiği bu düğünler, zerdeli—pilâvli şölenlerle sofralarını tüm Mut'lulara açar, onların mutluluğu olur. Aslında, Mut'lulara sorarsanız, (Mut'lu olmak bir mutluluktur) derler.

Biz yine Pınarbaşı'na gidelim. Beş çınar'ın gölgesinde, buz gibi çağlıyan pınarın başına oturalım, ya da Mut'u süsleyen Karacaoğlan heykelinin dizi dibine çökelim, Karacaoğlan'ı dinleyelim:

*Gönül kuşu kalktı uçtu havaya,
İn gönül dedim de indiremedim.
Aşıp aşır gider karlı dağlara,
Dön gönül dedim de döndüremedim.*

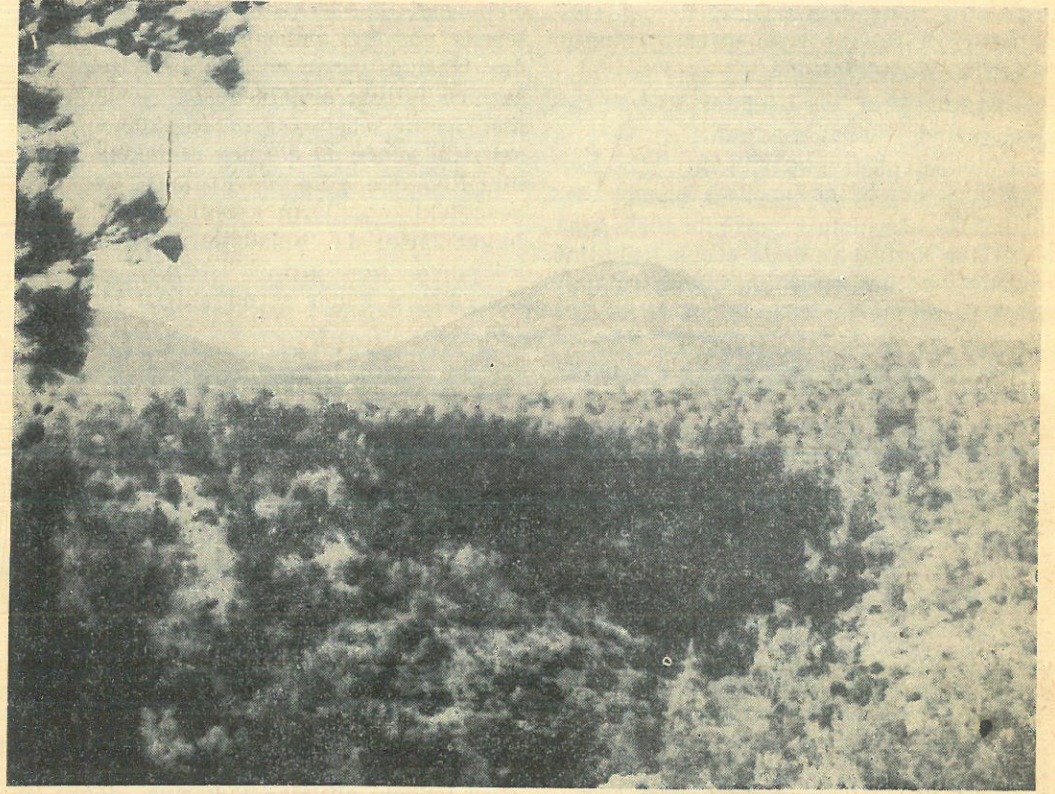
*Hümâ kuşu gibi yüksek uçarsın,
Pervaz vurup şu dağları geçersin,
Binbir türlü dala konup göçersin,
Gönül sana mekân bulduramadım.*

*Âleme sultansın vezirsin kendin,
Aç dedim açmadın ak göğsün. bendin
Yad illere gönül verdin de döndün
Gönül sana akıl erdiremedim.*

*Karac'oğlan der ki nedir çareye,
Cerrah neyler yürekteki yâreye,
Gönül düştü şimdi kaşı kareye,
Akar gözüm yaşı dirdiremedim.*

X Üç Rivayetin Bize Anlattığı Karacaoğlan X

Yazan : Sadık S. YAVEROĞLU

Karacaoğlan ve Karaca Kız Tepelerinin Karacaoğlan (Çukur) köyünden görünüşü

Kendinden olan, kendi gibi çalıp söyleyen her değerli kişiye evlilik izafe etmekte cömert olan halkımız; Karacaoğlan'ı da bunun dışında bırakmamış, ozanımızın resmi kayıtlarda kendi adını taşıyan tepesine de "Erenler Tepesi" adını takmıştır.

Çevre halkı Karacaoğlan'ı bir halk şairi olarak değil de bir ermiş kişi, mezarı başında dilenenin yerine getirileceği muhakkak olan bir ulu insan olarak tanımaktadır.

Bir manevi yücelik verilen Karacaoğlan hakkındaki rivayetler ve onu bir efsane kahramanı haline getiren hikâyeler, hakkında bazı ipuçları verici nitelikte olduğu için de önem taşımaktadır.

Çok eski yıllara ait olan ve işlene işlene gerçeklik kazanır hale gelmiş rivayetlerden bazılarını ele alalım:

Çocuksuz kadınların dilek ziyareti

Anadoluda ailenin huzura kavuşması bir çocuğa kavuşmasıyla mümkündür. Bu çocuk sahibi olmak arzusu aynı zamanda ekonomik önem taşıdığı için çocuksuz ailenin bağlarını koparmadığı ender görülen hallerdendir.

Gelin anası evinden çıkarken babası veya erkek kardeşi tarafından beline kuşatılan gelinlik kuşağını, çocuğu doğuncaya kadar saklar. İlk çocuk doğduktan sonra kuşağı saklamanın anlamı kalmamıştır. Ama nice yıllar bir umut sonucu olarak saklanan kuşklar ya bir mucize sonunda atılabilir, ya da ailenin bağı olmaktan çıkar.

Karacaoğlan'ın mezarı birçok bu kabil kadınlar tarafından ziyaret edilmekte ve çocuk dilenmektedir. Aile bağının kopma

tehlikesi yanında insan olarak bir çocuğa kavuşamamanın ıstırabını çeken genç gelinler gelinlik kuşaklarıyla Karacaoğlan'ın mezarı başına gelmekte ve kuşağını sallayarak mezarı üç defa dolanmaktadır. Ondan sonra kuşak üç kere mezara doğru atılmakta, her defasında:

—Al kuşağımı, ver uşağımı diyerek çocuk niyazında bulunulmaktadır.

Bu ziyaret göstermektedir ki, Karacaoğlan evlenmemiş ve çocuksuz olarak ölmüştür. Her Anadolu insanı gibi türlü aşkı ve yaşama arzusu yanında çocuk hasretini de birlikte götürmüştür. Bu büyük anlamlı hasretle ölen âşıkımız'dan çocuk için dilek dilenmesinin sebebi buradadır.

Mezhebi de açıklığa kavuşuyor.

Mut'tan derlenen bir kilim ile ağaçtan yapılan terazi ve kahve kutuları

Mezarın bulunduğu tepede şimdi kupkuru ve yüz ton su istiap edecek genişlikte bir sarnıç vardır. Esasen şimdi harabe haline gelmiş bir roma gözetleme kulesinin odalarında 30—40 kişilik bir kalabalığın bu tepede yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu kadar insanın yaşaması için böylesine bir sarnıca ihtiyaç olduğu açıkça görülmektedir. Her ne sebepse sarnıç kupkurdur. Kışın dahi içinde su görmek mümkün değildir. Rivayete göre bir kızılbaş, vaktiyle çevredeki çobanların kendileriyle birlikte hayvanlarını da suladıkları bu havuza yıkanmak üzere girmek istemiş, elbisesini çıkarıncaya kadar sarnıçtaki su kurumuştur.

Bu rivayet te göstermektedir ki, Karacaoğlan bir sünni müslümandır ve gusletmeyen kızılbaşın cünup olarak sarnıca girmesine müsaade etmemiştir.

Hacet duasında, kurtuluş umudu Karacaoğlan

Yağmurun yağmadığı ve mahsülün tehlikeye girdiği dönemlerde Türkiyenin her tarafında çıkılan yağmur (Hacet) duası, bu çevrede Karacaoğlanın mezarının bulunduğu tepede yapılmaktadır. Bu hareket te onun bir sünni evliya mertebesine ulaştırıldığını göstermektedir. Halkın iyice rikkate gelebilmesi için dua sırasında iki sürü tepenin altından yukarıya doğru sürülür, ancak sürülerin kuzuları ayrılmaktadır.

Yani bir sürünün yanına karşı sürünün yavruları sürülür, karşı sürüye de diğer sürünün yavruları.

Dayanılmaz bir feyat melemesiyle anasını arayan kuzu, kuzusunu arayan ana ağır ağır tepeye doğru çıkmakta; bu sırada başlayan dualarla insan adeta konsantre olmaktadır.

Masum hayvanların bağırmasıyla insanların gözyaşı birbirine karışmakta; hayrettir ki nice hacet duasında da halk köyüne dönerken sırlıklam ıslanmaktadır.

Bir inancın sonucu olan bu hacet duası töreni de Karacaoğlan'ın sünni müslüman oluşuna delil gösterilebilir.

Esasen Karacaoğlan için kesin hükme varabilme hususunda rivayetlerden, dillerde dolaşan türkülerinden başka baş vuracağımız kaynak ta yok gibidir,

Düğünler ve Gelenekler :

Mut Köylerinde Düğün Töre ve Süreleri

Sosyal yapıdaki süratli değişimle ekonomik şartlar, toplumun diğer yönlerinde olduğu gibi geleneğini de büyük çapta etkilemiş ve artık eski düğün âdetlerinden izler görmek imkânsız hale gelmiştir.

Çevrede düğünler genellikle hasattan sonra yapıldığı için köyde hasat şenliğinin de havasını verir. Bu yönüyle düğünler köy halkının tamamını ilgilendiren bir toplum olayıdır.

Taraflardan biriyle barışılmaz ölçüde kırgınlığı olmayanlar hariç hemen herkes düğünün tabii davetlisidir. Birçok köylerde köy halkı için davet yapılmadığını, ancak komşu köylere davetçi gönderildiğini tesbit ettik. Halen kullanılmakta olan bir tabiri düğünün safhalarına girmeden vermek isteriz.

Davetler biri erkek, birisi kadın olmak üzere iki kişi aracılığıyla yapılır. Buna (OKUNTU) denir. Düğüne davet edilen kişiye önemine göre ya gelinin çok yıllar önce hazırladığı mendil, çevre, çorap gibi el işlemleri veyahutta bir basma parçasından herhangi bir işe kullanılmaya elverişli olarak kesilmiş ufak mendiller gönderilir.

Düğünler haftanın iki bölümünde yapılır. Pazartesi başlayan Perşembe, Perşembe günü başlayan da Pazar günü biter. Yani gerdeğe girme gecesi Pazartesi veya Cuma gecesine rastlatılır.

BAYRAK

Pazartesi veya Perşembe günü oğlan evinin damına bir bayrak dikilir. Bu dışarıdan gelecekler için düğün evinin bulunduğu yeri gösterir. Şenliğin ağırlık merkezi bayrağın bulunduğu binadadır. Bayrak direğinin tepesine mevsimine göre bir meyve dikilir. Gelin indikten sonra her iki tarafın delikanlıları sıra ile (Pota) tabir edilen bu meyveye ateş eder, kim vurursa gelinin bu maksatla daha önceleri işleyip hazırladığı çevreyi hatıra olarak almaya hak kazanır.

TOMGAVIT

Hâlâ yaşamakta olan bu kelime, oğlan evinden kız evine yiyecek ve sergi eşyası götürülmesi anlamındadır.

Düğünde kız evinin misafirlere ikram

edeceği yiyecek maddelerinin tamamı oğlan evinden (Kılıf yengesi) denen yengeleler vasıtasıyla götürülür. Kılıf (Gılıf) yengesinin mutlaka evli ve geçimi iyi, herhangi sebeple olursa olsun nikâhı bozulmamış, oğlanın saadetini yürekten isteyen bir yakın olması şarttır.

Aynı gün köyün delikanlıları çalgı refakatinde topluca çala oynaya dağa gider ve düğünde kullanılacak odunları kesip getirirler. Düğüne katılmayı isteyen her delikanlı mutlaka bu odun törenine kendi hayvanıyla da katılır.

Düğünde yemek olarak (Dögme) denilen kabuğu kavlatılmış budağdan yapılan (keşkek), soğanla yapılan (Yahni) baş yeri işgal eder. Buğdayın kabuğunun kavlatılması da yine köy delikanlıları tarafından topluca yapılır. Kız evinin önünde veya yakınındaki dibek taşına konan ıslatılmış buğday karşılıklı iki delikanlının kullandığı (Solgu) taşlarıyla dövülür. Dövme süresince de çalgı devam eder. Bu tören delikanlılar için aynı zamanda bir nevi kuvvet gösterisidir. Zira yorulmadan en çok solgu sallayabilen delikanlının seyircisi köyün genç kızlarıdır.

KINA

Düğünün iki gecesi Kına gecesidir. Kız evine küçük, oğlan evine de büyük kına denir. Kız evindeki kına biraz da olsa hüznün havası verir ve sadece kızın akrabaları arasında yapılır.

Oğlan evindeki (Büyük kına) düğünün ağırlığını taşır. Çalgı ile kız evinden etrafı mumlarla süslenmiş tepsi içinde getirilen kına odanın ortasında yanyana oturtulmuş güveyle sadıcın eline yakılır. Bu merasim sırasında dua edilir. Güveynin babası başta olmak üzere bütün arkadaş ve yakınları eline para bırakırlar. Bu hediyeler yüksek sesle etrafa da duyurulur. Örneğin; Babasından yüz lira, amcasından elli lira vb. gibi.

Kına sırasında bir de meydan cümbüşü kurulur. Ortaya yakılmış ateş başında oyunlar oynanır, güreş yapılır ve geç saatlere kadar sürer. Güreşte belli bir kaide yoktur. Karakucak güreşi karakterinde önce küçük çocuklardan başlanır ve güreş

çıkan sırtı yere gelinceye kadar güreşe devam eder. En son güreşen ve karşısına güreşçi çıkmayan gecenin şampiyon pehlivanıdır.

TIRAŞ

Gelinin ineceği günün sabahı tıraş düğünü kurulur. Önce güveyinin arkadaşları, enson da sağdıçla güveyi tıraş olur. Tıraş süresince çalgı devam eder ve oyunlar oynanır. Tıraş düğününe gelenlerden güveyiye en yakın olanlar yanlarında birer şişe de kolonya getirir ve berber, güveyi tıraş olurken bu şişeleri başında kırar. Güveyi adeta kolonya ile yıkanır. Tıraş biterken yine güveyiye para verme töreni başlar. Ancak genellikle güveyi bu paraları berberle çalgıcılara verir.

GELİN ALMA

Tıraştan sonra damatla sağdıçın dışında topluca kız evine gidilir. Gelin hazırlanırken oğlan evinden gelenler cirit oynarlar. Ciride kız evinden veya yakınlarından katılmak hafiflik sayılır. Zira o gün eğlenme hakkı oğlan evindedir.

Kız hazırlandıktan sonra babası veya baba yerine en yakın büyüğü beline bir kırmızı kuşak bağlar. Bu kuşak besmele çekilerek üç kere bağlanır gibi yapılır ve bırakılır ve üçüncüsünde bağlanır. Bu ku-

şak kız tarafından ilk çocuğu oluncaya kadar saklanır.

Oğlan evinden gelen yengelerle, kardeşleri tarafından ata bindirilen gelinin atı kayınbaba tarafından çekilir. Kayınbaba veya onun yerini tutacak kişi gelin ininceye kadar yaya gider.

Oğlan evinin önüne gelen gelinin başına, güvey ve sağdıç tarafından üzüm, leblebi ve para atılır. Bunun bereket getireceğine inanılır. Attan indirilen geline eşikte su dolu helke teptirilir, kayınvalide tarafından gelince tam eşikte bir çivi çaktırılır. Çivi gibi evde otursun diye. Gelin de birlikte getirdiği bal veya pekmezi parmağını batırarak kayınvalidenin eteğine sürer.

Zifaf odasına giren gelin elindeki narı süratle yere çarpar. Parçalanan nardan dağılan danelerin eve bereket getireceğine inanılır.

Gelin indikten sonra çalgı susar ve bir daha çalınmaz.

Gerdek gecesi gelinin bakireliğine işaret olarak sağdıç tarafından bir el silâh atılır. Silâhtan sonra gelinle birlikte gelen kızın yakını gönül huzuru içinde eve döner.

(Bu derleme S. Soylu'nun yakında basılacak olan (Mut çevresinde folklor derlemeleri) isimli kitap notlarından alınmıştır.)

1972 Şenlikleri'nde mahalli Mut Halk Dansları Topluluğu bölge oyunlarını oynarken..

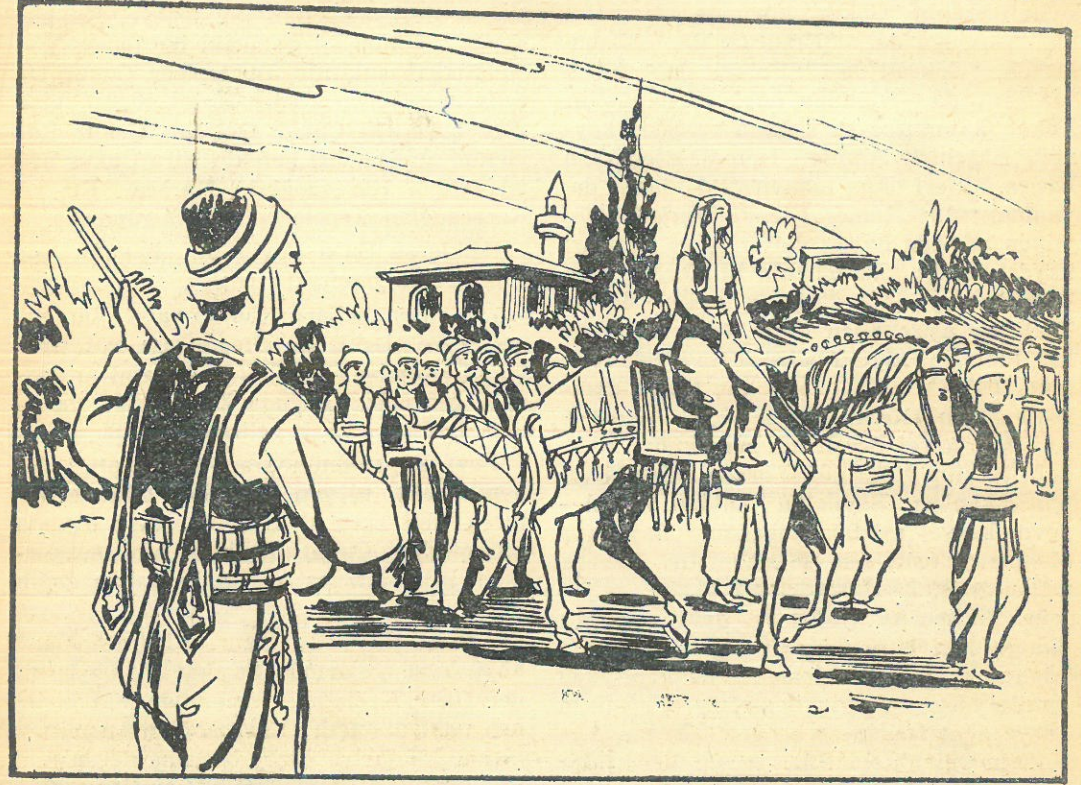
Araştırmalar :

T810+920

Karacaoğlan'ın Yaşadığı Çağ

DOĞDUĞU VE ÖLDÜĞÜ YER X

Yazan: İhsan HİNÇER

Karacaoğlan'ın temsili resmi : Doğupınar Yaylasına gelin giden Subaşı İsmail'in kızına türkü düzerken... (Murat Uraz'ın "Karacaoğlan ve Karaca Kız" adlı kitabından..)

Karacaoğlan hakkındaki ilk ve yaygın neşriyat 1920 yılından sonra başlamıştır. Bu konuda önder 1 Kasım 1960 yılında 73 yaşında ölen Ali Rıza Yalçın'dır. Konya'da İlköğretim Müfettişi iken Ermenek ilçesinin köylerine görevi dolayısıyla gittiği zaman Torosların eteğindeki köylerde Karacaoğlan'ın şiirlerinin sazla çalınıp okunduğunu görmüş, bunları tespit ederek Konya'da çıkan Babalık gazetesinde yayınlamıştır. Bunu takiben yine Konya'da edebiyat öğretmenliği yaptığı sırada 1927 de Sadeddin Nüzhet Ergun, daha sonra da, Fuat Köprülü, Abdülkadir Erdoğan, İshak Refet İşıtman, Niyazi Tevfik, Ahmet Caferoğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Ali Rıza Özkut, Eflâatun Cem Güney, Zihni Ardıç, Fevziye Abdullah, Refik Halit, Kilisli Rifat,

İbrahim Aczi Kendi, Mehmet Tuğrul, Taha Toros, Murat Uraz, Adnan Saygun, M. Şakir Ülkütaşır, Vahit Lütfi Salcı, Muharrem Zeki Korgunal, Selâmi Münir Yurdatap, Pertev Naili Boratav, Faruk Rıza Güloğlu, Refik Ahmet Sevengil, Cahit Öztelli, Hikmet Dizdaroğlu, İlhan Başgöz, Vasfi Mahir Kocatürk, Rasih Yukay ile Müjgân Cunbur çeşitli kaynaklara dayanarak veya yazılanları tekrar ederek Karacaoğlan konusunda kitap ve makale halinde araştırmalarını ve şiirlerini yayınlamışlardır. Radloff ta ilk yayın yapanlar arasındadır.

Karacaoğlan'ın bir yürük halk şairi olduğu hemen bütün yazarlarca kabul edilmektedir. Karacaoğlan'ın gezgin olması bunu doğrulayacak niteliktedir. Şiirlerin-

de, gezdiği yerleri anlattığı gibi, "doğduğu yer" leri "doğduğu yer"ler olarak belirtmiş, her kent ve köy de böylece onu benimseyerek kendisine mal etmiştir.

Çeşitli kaynaklara göre Kozana bağlı Feke ilçesinin "Gökçe" köyünde, "Mamalı" da, "Binbuğa"da, "Erzurum"da, "Zobular"da, "Gökçeli"de, "Varsak da, hatta "Belgrad"da doğduğu öne sürülmüştür. Fakat, kanımızca en sağlam ve eski kaynak, Akşehirli Ahmet Hamdi Efendi'nin hatıra defteri olup, inandırıcı delillere dayanmaktadır. Hamdi Efendi, Varsak köyünde 1876 da hatıra defterine şu satırları kaydetmiştir: "Malûm ola ki Karacaoğlan Varsak karyesinde dünyaya gelüp babası Türkmen aşiretinden Kara İlyas, fakir—el hal olmağla sayd-ü şikârla taayyuş eder olup 1013 (M. 1604) tarihinde Kozan derebeylerinden Hüsam Beyin sayıl namıyla tut—kap asker devşirdiği hengâmda İlyas dahi tutulup götürülerek orada gaip olduğu için lâkapları Sayıoğlu kaldığı ve el—yevm karyei mezbur hanedanı Sayılzade Mehmet Efendi'den anlaşmıştır. Karaca Oğlan'ın ismi Hasan olup öksüz büyümüş. Vechen karayağız ve fakir çocuğu olduğu için buna Karacaoğlan denülüp böylece anıldığı. Karacaoğlan delikanlı iken munis ve zeyrekliği hasebiyle ol vaktin karye ağalarından serdengeçti Osman Ağa Karaca Oğlan'ı evlâtlık şekliyle diğer fakir bir aile kızıyla tehhül ettirmiş ise de kız hor ve çirkin olduğundan Karacaoğlan babası gibi Sayıl askerliğine tutulacağını anlayup yirmi dört yaşında Varsak'tan firarla mekânın gaip ederek, encam Maraş'ta Zülgaroğlu (Zülkadir olacak) Hüsam Bey'in himayesinde altı sene tehhül ümidiyle kalıp, tehhül ümidi münkesir olunca oradan müfaretla yine geç-i diyara başlayıp on dokuz sene sonra vatanına gelmişse de fazla barınamayıp elli beş yaşında Tarsus tarikiyle tekrar geç-i diyara der-bân olduğu (1)", kayıtlıdır.

Han Mahmut adlı halk hikâyesinde ve diğer bazı anlatımlarda Karacaoğlan'ın Tarsus'ta Karaca Kız adındaki bir yürük beyinin kızına âşık olduğu, vermedikleri için kızın, arkasından da Karacaoğlan'ın Kırklar mağarasına, bazı kaynaklara göre de Eshab-ı Kehf Mağarasına çekilerek orada öldüğü rivayet olunur.

İshak Refet Işıtman ise, 1933 yılında ya-

yınladığı Karacaoğlan adlı eserinin 33. sayfasında "Şairin menkıbeleri arasında Karaca Kız adlı birisini sevdiği söylenir ve ölünceye kadar bu sevginin devam ettiği, fakat birbirlerine kavuşamadıkları, en sonunda Karacaoğlan'ın bir tepeye, Karaca Kız'ın da onun karşısındaki bir tepeye gömüldükleri anlatılır. Bu tepeler Çukur Ovada imiş", demektedir. Bizim görüşümüze göre buradaki Çukur Ova'dan Çukur Köyü'nün anlaşılması gerekir. Zira Çukur köyü (şimdi Karacaoğlan) Karaca Kız ve Karacaoğlan Tepeleri'nin düzlüğündedir.

Folkloreu Sıtkı Soylu bu konuda şu açıklamayı yapmakta ve:

"İlk araştırmacıların Çukurova'yı bir genel çevre olarak ele almalarının asıl sebebinin Çukur ismi ile Çukurova ismi arasındaki benzerliğe bağlamak en akla yakın olan ihtimal olarak belirlemektedir.

Fuat Köprülünün araştırma yaptığı dönemlerdeki ulaşım imkânları dikkate alınrsa, Mut ilçesi dahi belli çevre dışında bilinmezken Çukur köyünün bir araştırmacı için bilinmesi elbette mümkün değildir.

Esasen şimdiki Çukur (Karacaoğlan) köyü 1286 yıllarında Sarıkavak beylerinden Hacı Kadir ağa zamanında eski yerinden nakledilmiştir. Karacaoğlan tepesinin birkaç kilometre kuzey batısına düşen eski Çukur içme ve kullanma sularını sarnıçlardan sağlayan bir kıraç yayladır. Sarıkavak beylerinin yaylası olan bu köyün 8 kilometre kadar doğuya nakledilmesinin bir de hikâyesi vardır. Rivayete göre köyün çobanı, sürünün içinden bir tekenin sık sık ayrılarak sakalı ıslanmış şekilde geriye döndüğünü görür ve merakla takip eder. Görür ki şimdiki köyün hemen yakınında bir kaynak vardır ve teke tesadüfen bulduğu bu kaynaktan iç güdüsüyle şaşırmadan gidip, suyunu içtikten sonra dönmektedir.

Bundan sonra sadece yazları oturan eski Çukur su kaynağına yakın yerde yenden iskân sahası haline getirilir.

Köy devamlılık kazandıktan sonra halk Karacaoğlan mezarını âdeta ziyaretgâh haline getirmiş, ona evliyâlık izafe etmiş, tepenin adına zamanla Erenler Tepesi de denmeye başlanmıştır.

Öğrencilik yıllarında bir araştırma ö-

devine konu yaptığım Karacaoğlanın mezarı hakkındaki bilgiler yirmi yılı aşkın bir süre önce sınıf arkadaşlarım arasından dışarıya taşamamıştı" (2). demektedir.

Mutlular, bilhassa Çukur (Karacaoğlan) ve Dere köyü halkı öteden beri bu iki tepenin birisine Karaca Kız, diğerine de Karacaoğlan Tepesi demektedirler. Atalarından beri gelen rivayete göre Karacaoğlan, sevdiği Kara Kız'ı babasından istemiş. Vermemişler. Üzüntüsünden sazını boynuna asıp diyar diyar dolaşmış. Sonunda Çukur köyüne dönünce Kara Kızın da evlenmediğini görmüş. Çukur ve Dereköy üstündeki, sonradan Karacaoğlan Tepesi denilen tepeye yerleşmiş. Kara Kız da üzüntüsünden sararıp solmuş, inceldikçe incelmış, sonunda ruhunu teslim etmiş. Kendisini Karaca Kız Tepesine gömmüşler. Karacaoğlan da çok yaşamamış, karşıdaki Karacaoğlan Tepesi'nde ölmüş. Ona da orada bir mezar yapmışlar. Halk dilinde bu isimler yıllardanberi canlı olarak yaşamaktadır. Çukur (Karacaoğlan) köyünden

70 yaşlarındaki Ayşe Şanal adlı nene, "Anamızdan doğduk. Karacaoğlan, Karaca Kız, Karacaoğlan, Karaca Kız, adlarını duyduk. İkisi birbirlerine âşık olmuşlar. Birbirleriyle yarenlik etmiş, derler. Karacaoğlan Karacaoğlan Tepesinde, Karaca Kız da karşıki tepede oturmuş. Karacaoğlan Tepesi'ndeki kuyunun suyu hiç tükenmezmiş. Çoğu kere de bu tepeye yağmur duası yapmaya giderdi köylümüz. Davar keserler, tahsil ekerler, dua ederlerdi, arkasından da bereketli yağmur yağardı (3), diyor.

Karacaoğlan köyü Mut'a 60 km. uzaklıkta. 100 haneli. Nüfusu 450 yi buluyor. Köy halkı Karaca Oğlan'ın bir de altın sazi olduğunu, hemen her taşın, kovuğun bu maksatla köylüler tarafından arandığını söylerler. Bu saz çok değerli, bir hazine pahasında imiş.

Karacaoğlan'ın mezarının üzerinde büyük bir ardıç ağacı dikkati çeker. Karacaoğlan öldüğü zaman vasiyeti üzerine sazını bu ağaca asmışlar. Yıllarca fırtınaya,

Mut Lisesi Folk Dansları Topluluğu Türkiye Liselerarası 1973 Yarışması'nda finale kalan 12 lise arasında idi. Kıyafette Türkiye ikincisi, oyunda onbirinci oldu. Sırasıyla Mut Sallaması, Mut Zeybeği, Timbilla, Mendilli ve Yayla Yolları Oyunları'nı oynadı, büyük takdir ve alkış topladı. Yarışmaya 142 lise katılmıştır

Bir gelenek: Her yıl Karacaoğlan Şenlikleri'nden bir gün önce, Karacaoğlan'ın Mezarı başındaki ardıc ağacına, yurdumuzun çeşitli yörelerinden gelen âşıkların katıldığı bir törenle saz asılır. Resim, 1972 yılında çekilmiştir. Aynı tören bu yıl da yapılacaktır.

kara, yağmura, güneşe dayanmış. Sonunda o da zamanın ihmeline dayanamamış, tel tel olup savrulmuş gitmiş.

Ayrıca Anadolu'da ve göçerlerde bir âdet vardır. Sevdikleri bir kişi ölürse ona bir "Makam" yaparlar. Bunu mezarla karıştırmamak lâzımdır. Çukur (Karacaoğlan) köyünden Karacaoğlan Tepesi'ne çıkış yolunda düz kaya üzerine yapılan bir makam vardır. Bu Makam Karacaoğlan'ın mezarının bu civarda olduğunu gösterir (4).

Karacaoğlan'a onu seven her köy ve kent sahip çıkmıştır. Fakat en köklü ve inanılır (Öztelli'nin de belirttiği gibi), bizim de yukarıda verdiğimiz belgelere göre, Karacaoğlan'ın, 17. yüzyılda yaşadığı, Varsak karyesinde doğduğu ve Mut'un Karacaoğlan (Çukur) köyündeki Karacaoğlan (Erenler) Tepesinde öldüğü bir hakikat olarak belirmektedir.

Yazımızı Karacaoğlan'ın bir semaisi ile noktalayalım:

*Ala gözlü benli dülber
Koma beni el yerine*

*Altın kemerin olayım
Dola beni bel yerine*

*Hecine gönlüm hecine
Yiğide ölüm gecine
Al beni zülfün ucuna
Sallanayım tel yerine*

*Gel kız karşımda dursana
Şu benim halim bilsene
Zülfünden bir tel versene
Koklayayım gül yerine*

*Karac'oğlan der nolayım
Kolum boynuna dolayım
Nazlı yâr kölen olayım
Kabul eyle kul yerine*

(1) Cahit Öztelli: "Karacaoğlan". Milliyet Yayınları, 1. baskı, 1970. (XXIII — XXVI). sayfalar, 374 sayfa, 15 lira.

(2) Sıtkı Soylu, "Mut'lu Olmak" dergisi, Sayı 5—6, Mayıs—Haziran, 1972, Sf. 15—16.

(3) Arda Uskan, aynı dergi, aynı sayı, Sf. 6—12.

(4) Sıtkı Soylu, "Mut'lu Olmak" dergisi, Sayı 4, Nisan 1972, Sf. 1.

Ayın Olayları :

AVUSTURYA İSTANBUL BAŞKONSOLOSLUGU'NUN HAZIRLADIĞI

Etnografi (Folklor) Sempozyumu

Evvelki ay 11, 12 ve 13 Nisan 1973 günlerinde Avusturya İstanbul Başkonsolosluğu Kültür Ofisi tarafından bir Etnografya (Folklor) Konferansları Dizisi düzenlendi. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Etnoloji Kürsüsü Profesörü Dr. Orhan Acıpayamalı'nın başkanlığındaki sempozyuma Türk, Avusturyalı, Alman ve İsviçreli bilim adamları katıldı.

Sempozyumun özelliği hemen bütün konferansların, raporların ve bildirilerin film, diya ve bantlarla belgelenmiş olmasıydı.

★

11.4.1973 Birinci Gün:

1) Saat 10 da: Konsolos Prof. Hans E. Kasper'in "Açış Konuşması",

2) Saat 10.30 da: Prof. Dr. Orhan Acıpayamalı'nın "Türkiye'de Etnografi Araştırmaları";

3) Saat 14.30 da: Bern Üniversitesinden Prof. Dr. Walter Dostal'ın "İslâm Ülkelerinde Etnografi Araştırmaları ve Özellikle Etnografik Film";

4) Saat 16.30 da: Göttingen Üniversitesi Bilimsel Filmler Enstitüsü üyesi Dr. N. Simon'un "Dökümantasyon Aracı Olarak Film ve Encyclopedica Cinematographica Konsepsiyonu".

★

12. 4. 1973 İkinci Gün:

5) Saat 10'da: Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Rezan Şahinkaya'nın "Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü";

6) Saat 12 de: İstanbul'dan Osman Kademoğlu'nun "Güney—Batı Anadolu'da Halk Mimarisi";

7) Saat 12.30 da: İstanbul'dan Cengiz Eruzun'un "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Halk Mimarisi";

8) Saat 15 de: İstanbul'dan Necati Onat'ın "Yörük Çuvalları";

9) Saat 15.30 da: İstanbul'dan Aziz Albek'in "Pide Yapımı";

10) Saat 16 da: Bern (İsviçre) den Ernst Klaey'in "Hasat, Dövme ve Bulgur Yapımı".

★

13.4.1973 Üçüncü Gün:

11) Saat 10 da Ankara'dan Sevgi Babaoğlu'nun "Türk El İşleri" (Mut el sanatları ve dokumaları hakkında);

12) Saat 11.30 da: İstanbuldan Ersu Pekin'in "Bitlis—Mutki Bölgesinde Çömlek Yapımı";

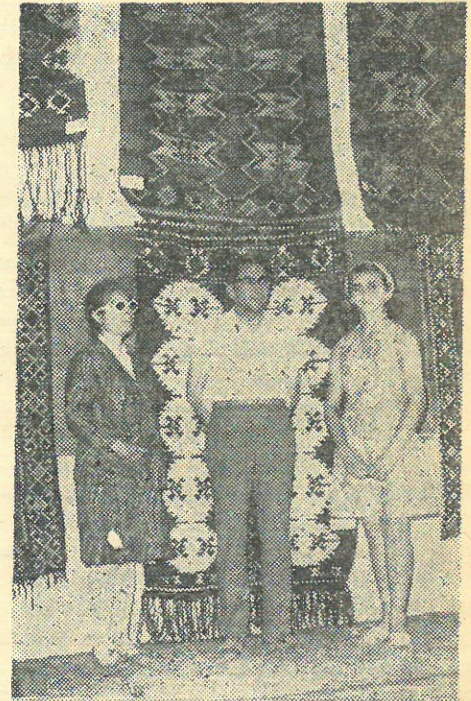
13) Saat 12.30 da İstanbul'dan Mehmet Özbek'in "Türk Halk Çalgıları".

14) Saat 15.30'da: Çalışmalar üzerinde genel görüşme ve sorular, cevaplar.

15) Saat 17.30 Kokteyl ve Kapanış.

Türk Halk Kültürü'nün yabancı bir konsolosluk kültür ofisi tarafından ele alınması takdir ve teşekkürle karşılanacak örnek bir davranıştır.

Sempozyumu düzenleyen Avusturya İstanbul Konsolosu Prof. Hans E. Kasper'e teşekkür eder, Başkan Acıpayamalı'yı ve diğer bildiri sahibi konuşmacıları tebrik ederiz.
T.F.A.

Mut El Sanatları'nı derleyen, 1972 de Mut'ta ve Ankara'da sergileyen Sevgi Babaoğlu, Sıtkı Soylu ve Nermin Cın

X Mut ve Çevresinden Deyimler X

Derleyen : Sıtkı SOYLU

Münevisiz : Lüzumsuz lâf eden, münasebetsiz.

Meymenetsiz : Fizyonomisi itimat vermeyen, suratsız, hayırsız

Emsiz : Fazla gelişme kabiliyeti olmayan insan ve hayvan yavruları için kullanılır.

Seme : Saf, uyur—gezer tabiatlı

Tussuz : Gereksiz lâf eden, ukelâ davranışlı, lüzumsuz hareketli

Yöndemsiz : Usul erkân bilmeyen, kaba saba davranışlı

Seleksiz : Çirkin yüzlü, yüzünden şer akan

Galan : Artık, gayrı

Taca : Dahaca anlamına (ta'ca şeklinde telâffuz edilir)

Malak : Yüz, surat anlamına

Malaksız : Yüzsüz—suratsız anlamına

Yumuş : Hizmet, iş buyurma

Deber—Sakar : Usul ve adaba aykırı, akisi davranışlar.

Onsuz : Ongsuz şeklinde telâffuz edilir ve semirmemiş anlamına. Daha ziyade çocuk ve hayvan yavrusu için kullanılır.

Kudumsuz : Arsız ve gözü doymayan

Kademsiz : Uğursuz, ayağının bastığı yerde bereket kaçıran cinsten

Gulun : Bir yaşlı deve yavrusu

Gunnamak : Yavrulamak. Daha ziyade hayvanlar için kullanılır. İnsanlar için hakaret hallerinde kullanılır (Gâvur gunnadı)

Gunnacı : Aynı anlamda hamile

Yüklü : Hamile kadın ve hayvanlar için kullanılır.

Gölük : Kısarak

Örü : Ayak anlamına. Kırık sahalarda için kullanılır. Örü beygiri gibi.

Örü—büryan : Ayakta çıplak anlamına

Muştu : Müjde

Gofalak : Kodoş, çalimli çalimli yürüyen

Gostak : Aynı anlamda

Malama : Sürülmüş harman'da dane ile samanın bir arada bulunmuş hali

Çeç : Savrulmuş harmanda buğdayın yığın hali

Sehil : Sahil, sıcak yerler

Sehel : Sıcak esen sahil yeli, lodos

Meke : Çene (İnsan için), kayalık bölgede son uç

Şelek : Kismen çene ve yüz

Şalak : Olmamış kavun—karpuz

Kemirtlek : Kavunların olmamış hali, bir nevi çöğla durumu. Isırılarak yendiği için bu adı almaktadır.

Beserek : Kıvrak kıvrak, hafif ve tahrik edici yürüyüş

Cülle : Civeiv. Piliç halinden önceki yavru şekli

Ferik : Altı aylık civeiv. Piliçlikten sonra yeni yavrulamaya başlayan tavuklar için kullanılır.

Mitil : Yatakların içine konan yün—pamuk ve eski bez parçaları

Ağrık : Yörüklerin yayla'ya veya yayladan sahile göçerken konak mahalline önden götürdükleri yatacak ve ev eşyası. Ağrık'tan gelme.

Siyeç : Henüz ot yemeye başlamamış kuzuların içine konduğu küçük ağıl.

Siymek : Hayvanlar için kullanılır — İsemek

Seyis : Bir yaşını aşmış erkek davar
Maya : Yük taşımakta kullanılan erkek deve

Çulfallık : Battaniye ve kumaş dokumakta kullanılan el tezgâhı

Çöğmel : İncir ve diğer meyveleri toplamakta kullanılan bir ağaç çengel.

Gömbet : Önü böğenmek suretiyle çaylarda biriktirilen su. Bir nevi küçük baraj.

Mıdık : Tavuk ve kuş gagası

Istar : Çul, kilim ve çuval dokunmak için kullanılan tezgâh

Kevki : Su kabağının açılarak, tas yerine su almak için kullanılır hali

Örü durmak : Ayakta durmak

Göynümek : Ateşten ve sıcaktan bir eşyanın yarı yanık hale gelişi

Bezele : Hamurun ekmeğe haline getirilişi

Hoyu : Ya, işte manasına. (Geleceğin dedin de gelmedin hoyu) Ama anlamına da gelir

Mıntı : Küt ve sapı kırık adı bıçak

Göde : Hamile

Çımmek : Yıkanmak. Bu tabir daha ziyade açık ırmakta soğuk su banyosu alma anlamında kullanılmaktadır.

Yunak : Kirli çamaşırın yıkanması

Yunaklık : Çamaşırılık

Alık : Elbise, çamaşır, giyecek eşyası

Alık yumak : Kirli giyecek eşyası yıkamak

Geysi : İç çamaşırı, az oranda tüm giyecek eşyası

Geysilik : Giyecek eşyasının yıkandığı u. mumi yer

Eğsi : Yarı yanık halde odun parçası

Mayıs : Mayıs aylarında henüz ot yemeye başlamış inek dışkısı. Bu dışkı el tezgâhında dokunan kumaşların ağartılmasında kullanılır. Yeni dokunmuş kumaş iki gün süreyle sulandırılmış Mayıs'ta yatırılır ve ondan sonra bol soğuk su ile sonra da sıcak su ile yıkanır.

Pardı : Geniş geniş parçalanmış ve en üstünde kapama malzemesi olarak kullanılabilen yassı çam ağacı parçaları.

Cıncık : Cam kırıkları

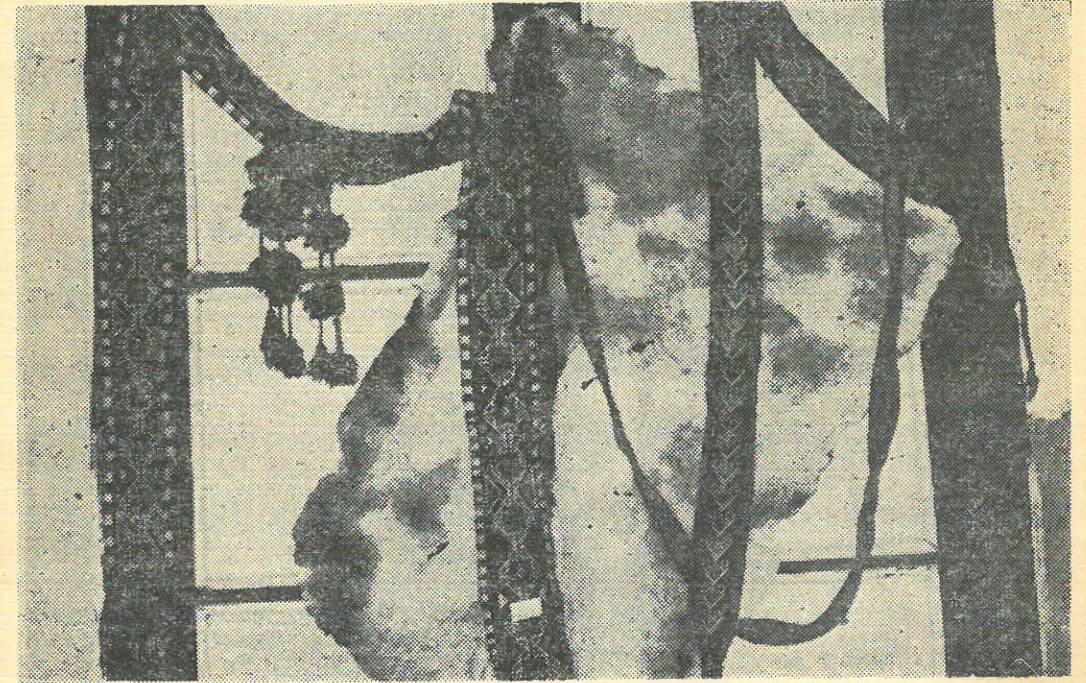
Boduk : Küçük deve yavrusu

Hangırda : Nerede, hangi yerde

Nahl : Nasıl, ne şekilde

Öğür : Eş, benzeyen

Kâh : Genellikle kayalık bölgelerin ve tepelerin kenar kısmı. Uca gelen kısım.

Mut'ta yavaş yavaş ortadan kalkmakta olan bir dokuma örneği: Deve kolanı.

GELECEK SAYIMIZLA 14. CİLDİMİZ TAMAMLANIYOR

Gelecek ay çıkacak 288. sayımızla 24. yayını yılımız ve 14. cildimiz tamamlanmaktadır.

1949'dan 1963'e kadar dergimizin çıkışı büyük bir mahrumiyetle yürütülmüştür. 1963'ten sonradır ki, Basın İlan Kurumu'nun 195 S. Kanun'a dayanarak verdiği kendi reklâmı ve Millî Eğitim Bakanlığının abonelerini artırmalarıyla rahat bir devreye girmiş bulunuyorduk. Fakat 1970 de Basın İlan Kurumu'nun reklâmını kesmesi ve Millî Eğitim Bakanlığının abonelerini yok edecek sayıya indirmesiyle yeniden bir ölüm—kalm savaşına girmiş bulunuyoruz.

Dergimizi Temmuz 1973'ten sonra kapatmayı çok düşündük. Fakat abone ve okuyucularımıza dayanarak bundan vazgeçtik. Yaşadıkça, her türlü imkânsızlığa göğüs germeye karar verdik. T.F.A.

XI. Karacaoğlan Şenlikleri Programı

(8 - 9 - 10 Haziran 1973)

8 Haziran 1973 Cuma Günü:

1 — Saat 9 da Karacaoğlan Heykeli'nin açılış töreni. Açılış konuşması Belediye Başkanı Yahya İnanıcı ve Sıtkı Soylu tarafından yapılacaktır.

2 — Saat 10'da, Kayısı Bayramı'nın açılışı. Çınaraltı Gazinosu'nda.

3 — Saat 11.30 da, "Türk Çuval Sanatı Sergisi"nin açılışı. Mut Lisesi Merkez Binası'nda.

4 — Saat 12.30 da, "Hacı Ahmetli Köyü El Sanatları Sergisi"nin açılış töreni. İç Kale'de.

5 — Saat 14.30 da, "Kayısı Üreti-

cisinin Problemleri" konulu seminer.

6 — Saat 15 de, Karacaoğlan Mezarı'na gezi ve ziyaret.

7 — Saat 20 de, Bölge sanatçılarından türküler.

8 — Saat 21 de, Halk Oyunları Toplulukları'nın çeşitli bölgelere ait dansları.

9 — Saat 22 de, Konuk âşık ve saz şairlerinin atışmaları, şiirler ve türküler.

★

9 Haziran 1973 Cumartesi Günü:

1 — Saat 10 da, Şiir Şöleni (Yasayan şairlerin dilinden). Baykan Düğün Salonu'nda.

2 — Saat 11 de, Alahan Manastırı'na gezi.

3 — Saat 15 de, "Türk Halk Şiiri ve Karacaoğlan". Açık Oturum, edebî sohbet. Baykan Düğün Salonu'nda.

4 — Saat 20 de, Bölge sanatçılarından türküler.

5 — Saat 21 de, Halk Oyunları Toplulukları'ndan halk oyunları.

6 — Saat 22 de, Konuk âşık ve saz şairlerinin atışmaları, türküler ve şiirler.

7 — Saat 23 de, Misafir sanatçılardan türküler (Ankara Radyosu ve İstanbul'dan davet olunan).

★

10 Haziran 1973 Pazar Günü :

1 — Saat 10 da, Hocent'i'ye gezi.

2 — Saat 15 de, Karaekşi'ye gezi.

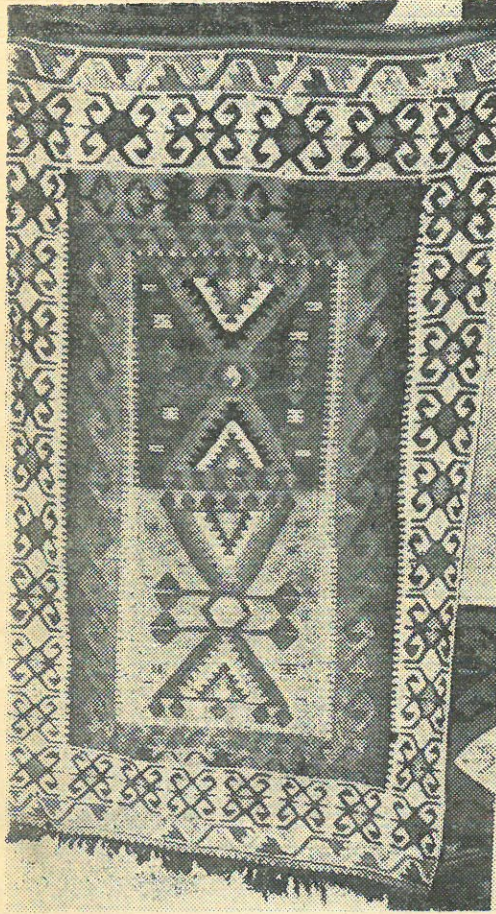
3 — Saat 20 de, Bölgesel Bağlama Takımı'ndan türküler.

4 — Saat 20.30 da, Halk Dansları Toplulukları'nın gösterileri.

5 — Saat 21.30 da, Konuk âşıkların vedalaşması.

6 — Saat 22 de, Konuk Halk Müziği sanatçılarından türküler.

7 — Saat 24 de, XI. Karacaoğlan Şenlikleri'nin kapanışı.

Mut'ta dokunan bir zili seccade

Karacaoğlan Heykeli Açılıyor

Mut'lu olan Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyelerinden heykeltıraş Prof. Hüseyin Gezer'in yaptığı Karacaoğlan'ın heykeli, Mut Belediyesi tarafından şehrin merkezindeki meydana dikilmiştir. Heykel 8 Haziran 1973 günü törenle açılacaktır. Yukarıda Karacaoğlan'ın bu heykeli görülmektedir.

Istar'daki Renkli Dünya

Yazan : Sıtkı SOYLU

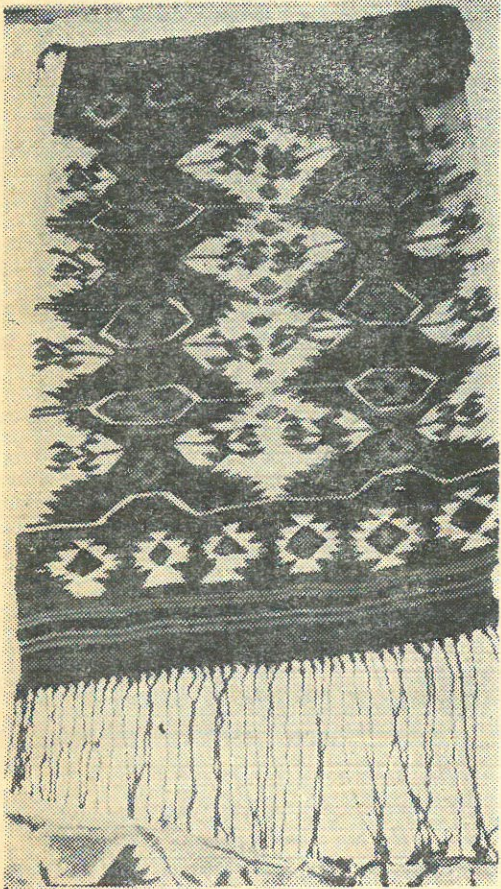
On yıl kadar önce idi. Karaman Kitaplık salonunda Prof. Baltacıoğlu "Yunus Emre'nin erişilmez san'at gücünü besleyen kaynaklar" konulu bir konferans veriyordu.

Konuya, Yunus'u anlayabilmenin önce sevebilmeye, sevebilmenin de bir takım gereklere bağlı bulunduğundan bahsederek hoş bir anıyla girdi.

Bir tanıdığı Baltacıoğlu'ndan Üçüncü Ahmet Çeşmesinin güzelliğini anlatmasını ister. Yerine getirilmesi güç bir istek. Güzelliğin kantarı yok ki.. Nasıl anlatsın...

Sormuş, Üçüncü Ahmet Çeşmesi'nin güzelliğini öğrenmek isteyen zata:

— Hiç sevdiğin mi?

Mu'ta dokunan güzel bir kilim örneği

— Hayır.

— Şiir yazar mısın?

— Hayır.

— Resim yapar mısın?

— Hayır.

— Müzikle uğraşır mısın?

— Hayır.

— Öyleyse kardeşim, ne ben sana bu çeşmenin güzelliğini anlatabilirim ve ne de sen anlayabilirsin. Boşuna yorulmayalım.

Soğuk mermerdeki san'at sıcaklığını duyamıyana, O'nu yaratan sanatkarın içindeki kasırgayı anlatmanın müşkülünü düşünün.

Üçüncü Ahmet Çeşmesi'ndeki güzellikle Yunus'taki yüceliği görebilmek için gerekli ruh inceliğinden nasipsiz duygu kötürümlüğü yüzünden, nice değerleri asırların meçhuliyetine itmişiz.

Bu meçhuliyet perdesini bir köşesinden aralayıp, küller altındaki sıcak közü çıkarabilmek için, geçtiğimiz Haziran ayında yapılan Karacaoğlan şenlikleri programına "Türk El Sanatları Sergisi"ni katmayı düşünmüştük.

Böylece gelenek ve göreneğinin son kalmıntılarını saklayabilmiş Toroslardaki aşiret boylarından el sanatları örnekleri derleyecek, Millî Öz'ün harcı olan yaratıcı san'at gücünü bu örneklerle göstermeye çalışacaktık.

Süre çok kısa, dolayısıyla tam bir derleme yapmaya, bozulmuş asılları ihtisas süzgecinden geçirerek ayırmaya imkân yoktu.

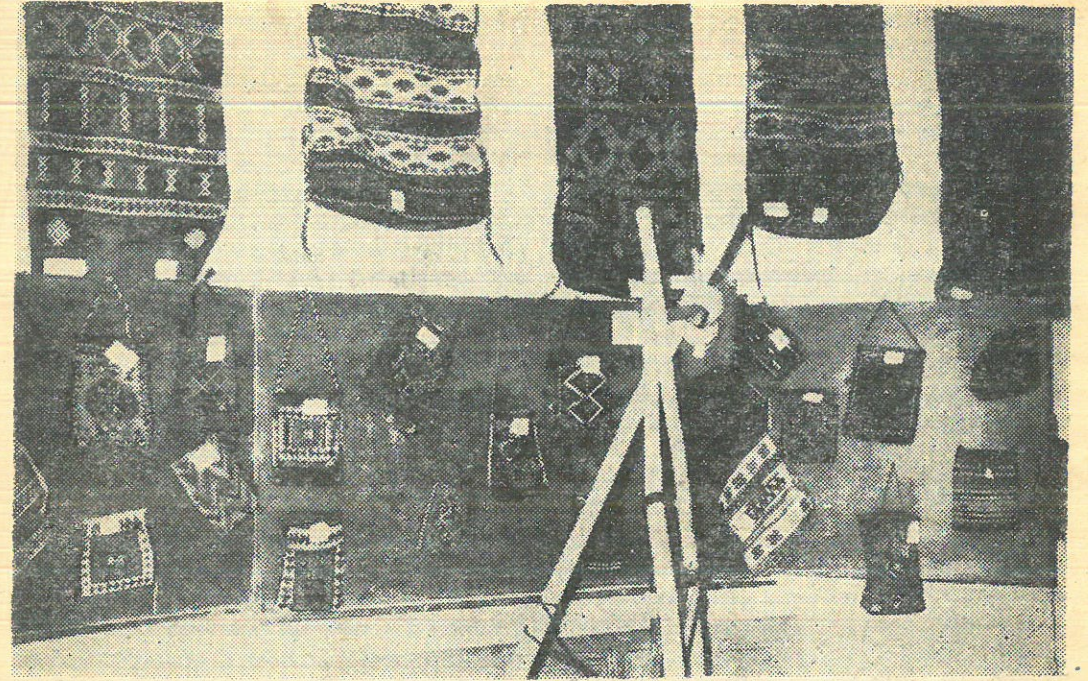
Dağ yolunun gerektirdiği her türlü vasıttan yararlanarak gidebildiğimiz köylerden; kimi Istar ağzından, kimi cami köşesinden, kimi çeyiz çuvallarından alınarak yüzlerce eşya derlendi iki haftada.

15—20 köyden birer tutam örnek alabilmıştık ama, ortaya bir san'at hazinesi çıkmıştı.

Kav kesesinden Deve kolanına kadar yüzlerce eşyada renkler konuşurmuş, Kavun çekirdeğinden eser yaratılmış, Saban okuna san'at bulaştırılmıştı.

At çulu, gelin elbisesi; ağaç havan, biblo zerafetindeydi.

Keçi kılı şekillenmiş, kirli dağlıç yünü şi-

Mut yöresi yürüklerinde sandık yerine kullanılan çeyiz çuvalları (yukarı kısımdakiler) ile çobanların kullandıkları tuz torbaları (alt kısımda görülenler.)

irleştirilmişti.

Ak kâğıda kara yazı yazmamış, mektep—medreseden nasip almamış aşiret kızı bir tür'ü doyamadığı tabiatı; kendi iç dünyasının enginliğiyle birleştirmiş; kilime, çuvala, ziliye, heğbeye naksetmişti.

Bu akıl sızmaz san'at ve kompozisyon gücünün kaynağı neydi?

Eyüboğlu'nun Kalem-siz—kâğıtsız şiirinde ifadesini bulabilen, hayret ve hayranlığı cezbeden yücelik nereden geliyordu?

Önce; Baltacıoğlu'nun güzelliği görebilmek için şart kıldığı ruh inceliği ve terbiyesinin, yaratabilmek için hangi ölçülerde bulunması meselesi...

Sonra; değerlendirme ölçülerimizin hududunu zorlayan dört ruh törpüsü...

Aşk, Çile, Hasret ve Sabır...

Öylesine bir Aşk ki, beşerî aşkların bilinen ölçüsünden ötelere...

Öylesine bir Çile ki, şekvayı değil yaratıcılığı dürter..

Öylesine bir Hasret ki, dayanacak yürek ister..

Ve öylesine bir Sabır ki, ancak Istar'daki kilim motifine, gergefteki Çakma figürleri-

ne taşar.

Istar'ının başında çeyizine çuval, Gergef'inin başında nişanlısına uçkur işleyen aşiret kızındaki katıksız aşka bir örnek ve tarif bulamazsınız. Bulabilseydiniz siz de dokurdunuz kalem-siz—kâğıtsız, mektep-siz—medresesiz..

Ömrübillâh haşır—neşir olduğu, yazın yaylada kışın sehilde yeşili solmayan Anadolu tabiatı; aşkını yanış yanış işleyebilmek için aşiret kızının elinde bitmez bitmez o renk zenginliği ve cümbüşü.

Eğer görebiliyor, duyabiliyorsanız renklerde şiir, çizgilerde ses vardır.

Sorun Karacaoğlan'a :

"Kadrin bilmeyenler alır eline
Onun için eğri biter menevşe"

Der. Başka ne der.

"Terketmiş ilini bir denli suna
Ördeği gelmeyen göller perişan".

Der... Sözün kısıası; menevşe'nin eğri bitişinden, ördeği gelmeyen göldeki ırgalamıştan duygulanan Karacaoğlan'daki iç çekiş, yürük kızının Istar'ında nakış olur böylece.

Kurbanî

Yazan : Nejat BİRDOĞAN

Yaşamı üzerinde büyük bir öykü düzenlenen halk ozanlarımızdan biri de Kurbanî'dir. Ancak onun diğer ozanlarımız gibi adının yaygın olmayışının bir nedeni de kimliği, ya da öyküsünün düzenlenmesi üzerindeki eleştiri ve çalışmaların azlığıdır. Öyküsünün önce tarihsiz taş basması, sonra 1935 te Bozkurt Matbaası tarafından basılmasına karşılık kimliği üzerinde hiçbir çalışmayı bulamadık. Ancak, sunuşumuza başlarken ilk kez söylüelim ki 18. yüzyılda Azerbaycan'ın Ordubat ilinde yaşayan Hacı İbrahim oğlu Kurbanî ile, gene 18. yüzyılda Kars'ta yaşayan sünni ozan Kurbanî ile ve de son yıllarda ölen kurtuluş savaşı ozanı Karşlı Hafız Kurbanî Yurtsever'le öykümüzdeki Kurbanî'nin bir ilgisi yoktur.

Pertev Naili Boratav'a göre (Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği s. 41) Azerbaycan'da yetişip oradan başka yerlere gitmiş söylenen ozanlardan Tufarganlı Abbas, Dede Kasım, Emrah ve Kurbanî baş köşeyi tutarlar. Kurbanî'nin deyişleri yaşamını süslemiş ve öyküsü böylece doğmuştur. Gerçekten bu öyküyü Kurbanî mi yaptı, başka ozanlar mı O'na yakıştırdılar? Bu, bellisiz. Biz öykünün incelenmesini aşağılara bırakıp, Kurbanî'nin tarihsel kişiliği üzerinde durmak istiyoruz.

Kurbanî, Aras ırmağı yakınlarında Diri dağı eteğindeki Diri köyünde doğmuştur. Ölümü gene bu dağa ve köye yakın Hasanlı köyündedir. Kesin bilgilerden daha çok söylentilere dayanan bu yaşam kaç yıl sürdü? Kurbanî, nasıl yaşadı? Nereleri gezdi? Deyişlerini nasıl dedi? Bu soruların yanıtlarını bulamıyoruz. Geçmiş sisleri içinde kaybolup giden ozandan elde kalan, söylentiye göre Hasanlı köyünün mezarlığındaki bir mezardır. Halk arasında "Aşık Kabri" diye anılan bu mezar Kurbanî'ninmiş.

Yaşadığı çağ hakkında kesin bilgilerden yoksunuz. Prof. Hamit Araslı, 1943 de yayınladığı makalesinde Kurbanî'yi 16. yüzyılda yaşamış göstermektedir. (Azerbaycan Dastanları, Bakû, 1965, c. 1, s. XL). Şu deyişi de tanık olarak göstermektedir:

Mürşid-i kâmilim, şih oğlu şahım,

Bir arzım var, kulluğunda şah, benim.

Bu deyiş, her ayrı anlatımda "mürşid-i kâmil, şifa kılan, fermana yetiren, penah, pîr" gibi sıfatlarla geçer. 1960 da ise Hamit Araslı, yeni bir Kurbanî dörtlüğü ile savını sürdürür ve der ki,

Men hak âşığıyam, hak yola mail,

Kitabım Kur'andır, olmuşam kail,

Ey benim sultanım Şah-ı İsmail,

Derdimin elinden feryada geldim.

dörtlüğünden (Hamit Araslı, Aşık Yarıdıcılığı, Bakû, 1960, s. 34) anladığımız göre Kurbanî, Şah İsmail Hatayi ile çağdaştır. Gene Azerbaycan Edebiyatı Tarihinin (Bakû, 1960) birinci cildinin 337 sayfasında Azizağa Menmedof, Kurbanînin bu dörtlüğünü ele alarak onun Hemedan'da Gülsenem adlı bir kıza tutulduğunu, kıza alamayınca da Şah İsmail'den yardım istediğini yazar.

Bir dörtlükten yola çıkarak Kurbanîyi Şah İsmail'in çağdaşı saymak ne denli doğrudur. Dörtlük ayrı bir Kurbanî öyküsüne yakıştırılmış olamaz mı? Yukarıdaki birinci örneğin tümünde geçen "şeyh oğlu, mürşid-i kâmil, "gerçekten Şah İsmailin sıfatlarıdır. Kimi anlatımlarda geçen Şah Abbas ise ozanlarca şeyh oğlu değil de şah oğlu, mürşit değil de sadece şah olarak tanımlanır.

Gene de titizlikle bakılırsa Şah İsmail İsfahanda oturmamıştır. Ziyad Han, o dönemde yoktur. Ziyadlı oymağı 1540 yılında Şah Tahmasbın eliyle Karabağa egemen olmuştur. Gene öyküde geçen Valeh adlı ozan, Şah İsmail ve Şah Abbasın çok sonradır. Öyküde Dede Yedigâr'a mal edilen,

Get dolan öyle gel, hamsan sen hele,

Puhte olmağ için çok zaman gerek.

ikilisi, 19. yüzyıl ozanlarından Nebatî'nindir. Nebatî, Tebriz ilinin Üstübün kasabasıdır. Mecnunşah ya da Hançobanı tapşırmasıyla deyişleri vardır.

Bütün bunların ışığı altında Kurbanî'nin Şah İsmail ile çağdaş olduğunu evetlese bile öyküsünün çok sonra düzenlendiğine inanıyoruz. Ashında Kurbanî'nin öykü ola-

rak aşağıda belirteceğimiz üzere çeşitli konular taşınması onun sonraki ozanlarca çok sevilip tutulduğunu ortaya koymaktadır. Biz onun deyişlerinin değeri bakımından yargısını okurlara bırakıp, öykülerinin eleştirisine geçiyoruz.

Bizde Kurbanî öyküsünün ilk yayın alanına çıkışı tarihsiz bir taş basması "Aşık Kurbanî" betiği ile olmuştur. Sonra 1935 yılında Muharrem Zeki Korgunal, Bayazıt Bozkurt matbaasında "Aşık Kurbanî" adıyla 80 sayfalık bir betik yayınlamıştır. Korgunal, bu betiğin üzerine kendi adını "yazan" diye eklemiştir ki dar bir folklor anlayışının olduğu o yılda bile bu doğru sayılmaz. Derlenen kişi ve derleme koşulları belli değil. Bu, acaba kendisini göremediğimiz Kurbanî taş basmasının kopyası mıdır, yoksa yeni bir derleme midir? Bu da yanıtız. Korgunal yayınının özeti şöyle,

"Acem ülkesinde zengin bir bezirgânın üç oğlundan en küçüğü Kurbanî, tarlalarındaki ırgatlara ekmek götürmek için atıyla bir çatal yolun sağından giderken yorulur. Bir dağın eteğinde uykuya dalar. Düşünde Karabağda İzzet Hanın bacısı Peruzat Hanımı puta verirler. Ertesi gün babasından kalan zenginlikleri teper. Genceye doğru yola düşer. Yolda giysilerini bir aptalla değiştirir. Gencede çeşitli sınıklardan geçer. İzzet Hanın ozanlarını yener. İzzet Han, Peruzatı Kurbanî'ye verecekken vezirin bacısı Nigâr, İzzet Hanı kandırır. Kurbanî'yi bir adaya atarlar. Bir atlı, hem karada, hem denizde giden atıyla Kurbanî'yi kurtarır. Kurbanî, Şah Abbasın ülkesi Tiran'a gider. Şah Abbas, onun haklarının verilmesi için İzzet Hana buyruk yazar. Kurbanî, yanında buyruğu götüren tatarla Karabağa girerken Peruzatın ölümünü bildiren bir mektup alır. Durum anlaşılır. İzzet Han, veziri, vezirin oğlunu ve bacısı Nigârı öldürür. Nigârın sevgilisi ise İzzet Han veziri, vezirin oğlunu ve bacısı Nigârı öldürür. Halk, Kurbanîyi han seçer. Uzun yıllar sonra Kurbanî ölür. Peruzat Nine türbesinin kapısına şu dörtlüğü yazar,

İki âşık haşre ayak basalı,

Güneş bile küsüp oldu tasalı,

Dileriz ki dilden dile dolışsın

Peruzatla Kurbanî'nin masalı."

Bizim derlediğimiz ve ilerde yayınlanacak öykü ile Korgunal öyküsünün arasında, Peri—Peruzat, İzzet Han bacısı, Ziyat Han kızı, Gence — Karabağ, üç kardeş — tek Kurbanî, Zengin bezirgân — yoksul düşmüş Mirzali Han, Periyi alıp Genceye dönme — Karabağda han seçilme gibi ayrıcalıklar var. Korgunal yayımında 75 dörtlük var. Bunların üçü, iki ayrı divanı. Biz divanilerin ikisini de tam olarak bulduk. Kurbanînin Korgunal yayımında han seçilme gibi bir halk oylamasına ilgi çekiyoruz. Son dizeyi, haşr ve tasalı gibi halk ozanlarının sözcüklerinden olmayan sözcükleri, Peruzat ölmeden,

İki âşık haşre ayak basalı

dizesi biçiminde olduğundan uyduruk sayıyoruz.

Ben, Kurbanî öyküsünü 1965 yılında Rusyadan Türkiye'ye gelen ve Aras Irmağı köylerine yerleşen Ali Kurtak'dan derledim. Oldukça düzenli bir anlatımı vardı. Deyişlerde takıldığı zaman defterinden okuyordu. O defteri, Rusyada yayınlanan bir betikten kopya ettiğini söylüyordu. İlk üstânamelerle o zaman karşılaştım. Rusya'daki betiğin adını bilmiyordu. Ben, o zaman bu betiğin Himmet Alizade'nin Nağıllar adlı yapıtı olduğunu sanmıştım. Sonradan ondaki Kurbanî öyküsünün buna hiç benzemediğini gördüm. Aliden yazdıklarımı daha önce Kurbanî üzerinde konuştuğum ve derlemeler yaptığım Aralıkli Abbas Kaya'ya ve Mehmet Taşdemir'e okudum. Onlar, kendi bildiklerine oldukça yakın buldular. Sosgertli Mehmet Ülker Hicrani ise "Bu, Gence Kurbanisidir" dedi. Sonradan Azerbaycan Dastanları adlı beş ciltlik yayında Gence Kurbanisini buldum. Gördüm ki çok yakınız. Ali Kurtak, yazdırdıklarını bu betikten almış.

Genceden toplanmış Kurbanî öyküsünde bin dizeyi aşkın deyiş var. En iyi işlenmiş öykü budur. Bizim öykümüz de Genceli ozanların düzdüğü olduğundan eleştirisi ileride okurlarca yapılacaktır. Ayrıca Kurbanînin bölgesi olan Diri ozanlarının düzdükleri bir öykünün de özeti şöyle:

"Eskiden Aras nehri kıyısında Diri dağı eteğinde Feremez Bey, Tanrıya yalvarıp adaklara başvurduktan sonra bir oğula kavuşur. Yıllar sonra oğlu ile ava çıkar. Kurbanî, işte bu oğuldur. Av gecesini bir

değirmende geçirirler. Düşünde Hz. Ali, Kurbanıye Gencedeki Abdullah Hanın bacısı Peruzatı puta verir. Kurbanı, üç gün sonra uyanır. Düşünü anlatır. Erenler içkisini (bâde) sunanı anlatırken,

*Bugün bir nurani kimsene gördüm,
Gorçeğin çağırır, "Ya Murtaz—Ali"*

ikilisiyle başlayan ünlü övgü koşmasını söyler. Sonra Genceye giderken Gürcü kızlarına deyiş düzer. Gencede Peri Hanımla görüşür. Abdullah Han ve Perinin nişanlısının babası Kara Vezir tarafından sınaklara çekilir. Tutuklanır. Peri Hanım, onu kurtarır. İkiisi birlikte kaçarken yakalanırlar. Periyi geri götürürler. Kurbanı, İranda Şih oğlu Şaha yazdığı mektupla ondan yardım diler. Şah, ona Periyi Mazannene Piri denilen yerde vereceksen Kurbanıyı yılan sokar. Peri de Kurbanının ölüsünün üstünde,

*Men âşığam sal yana,
Tara zülfün sal yana
Nicesen bir âh çekem,
Kür kuruya sal yana.*

bayatısını söyler. O da üzüntüsünden ölür." Görülüyor ki bu öykü ile Gence öyküsü arasındaki ayrıcalıklar saymakla tükenmez. Benzerlikler yalnız kişilerin adlarıdır. Koşmalar arasında ise benzerlikler çok. Diri anlatımında ise, kimi süsler ve olaylar, örneğin,

*Sallana sallana üstüme vardı,
Düştü gabağımdan yolu Gürcünüm.*

ikilisiyle başlayan olay ve koşma bizimkinde yoktur.

Tehmasüp'un Azarbaycan Dastanları adlı yapıtta yazdığına göre Güney Azerbaycan ozanlarının düzdükleri üçüncü bir öykü de şöyle,

"Kurbanı, Zengân şahı Veli Şah'ın oğludur. Veli Şah ölür ve veziri Mehmetali, şahlığı ele geçirir. Kurbanıyı hiçe sayar. Öyle ki oğlunun düğününe bile çağırmaz. Kurbanı bu üzüntü ile havuz başında uyurken Kâbilli Perizat Hanımın kızı Periyi ona puta verirler. Kurbanı, bin zorlukla Kâbil'e gider. Çuğul Vezir, olayı Kâbil şahına iletir. Kurbanı, şahın yanında cellâtlar sınağından geçer. Burada,

*Gönül, sevme dedim hublar şahını,
deyişini der. Kılıçlar kütlesir. Şah, onun hak ozanı olduğunu anlar. Veziri öldürmek ister. Kurbanı, Şahın kan dökmesini*

istememez. Veziri kargışla öldürür. Öykü mutlu bir sona varır."

İğdırda iken öğrencilerimizden birinin Pirço köyünden derlediği Kurbanı öyküsü öbür öykülerin karışımı gibidir. "Mirzali Beyin oğlu Kurbanı, arkadaşlarıyla gittiği bir av eğlencesinde uyurken Abdullah Bey'in bacısı Periyi puta alır. Üç gün uyanmaz. Herkes onun delirdiğini sanır. Mirzali Beye Kurbanının öldürülmesini öğütlerler. Şükür Tacir, Kurbanıyı kaçıtır saklar. Sonra da Genceye yollar. Kurbanı, sınaklardan sonra Şah Abbas eliyle Genceye han edilir."

Bu öyküde bulunan olaylar, adlar ve deyişler öyküye bir karmalık niteliği kazandırmaktadır. Öyküyü yazdıran Pürüze Halanın Terekeme uruğundan oluşu, özellikle bu uruk ozanlarında görülen,

*Eğlenmez eğlenmez, gönül eğlenmez,
dizesi ile,*

*Ele mene değdi yâra değmesin,
dizelerinin bulunuşu bizi bu öyküyü terekeme ozanlarının düzdüğü kanısına götürdü.*

Kurbanının deyişlerinden anlaşıldığına göre ozan, döneminin kültüründen oldukça payını almış. Hele din bilgisi ile arapçayı bilşi açıkça belli. Bu arada Ali yolağının etkisinde oluşu da görülüyor. Biz, bir iki koşmasıyla yazımızı şimdilik sonluyoruz.

— 1 —

*Babamcan can gitti, kaldı bir nefes,
Bu nişanda birtek yâri görmüşem,
Böyle bir güzeli görmedi gönül,
Âh çeküben intizârı görmüşem.*

*Güzellikte kimse yoktur tehrinde,
Onunçün çekerim yârin kahrinde,
Ne İran, ne Turan, Gence şehrinde,
Canlar clan o nigârı görmüşem.*

*Hey babam, sen beni etme günahkâr,
Yeter, ne çekersin bunca âh ü zâr
Kurbanı der, elden gitti ihtiyar,
Güzellikte o serdârı görmüşem.*

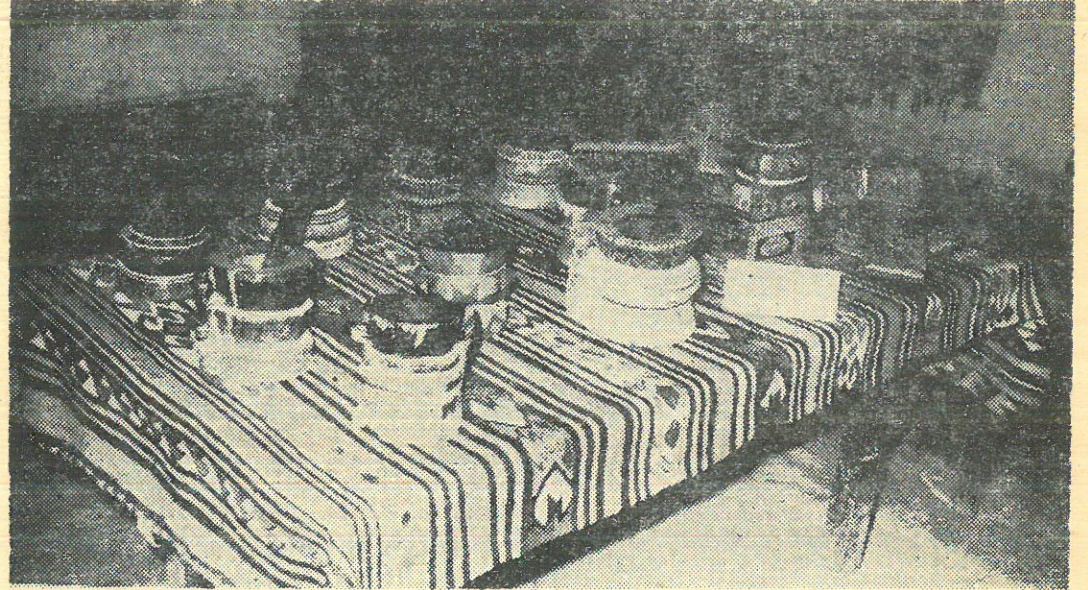
— 2 —

*Gündüzün güneşi, gecenin ayı,
Kudret için sırr-ı ilâhi zülfün,
Ucun tutan gider cennet bağına,
Müminlerin gerçek penahı zülfün.*

*Güneşi mat etti yüzünün savkı,
Kalmadı bir yerde kamerin zevki,
Kâtibin arşı ki, cennetin fevki,
Nurlardan bezemiş küllâhı zülfün.*

*Kurbanı der, gözüm uykudan uyan,
O binbir adlıyı gel eyle beyan,*

Karacaoğlan Şenliklerinden Notlar

Bir Mut kilimi üzerinde sergilenen ağaçtan yapılan havan örnekleri

● Nüfusu onbine yaklaşan Mut ilçesindeki üç gün süreli "Karacaoğlan Şenlikleri" her yıl inanılmayacak kadar başarılı olmaktadır. Evlerini açan konuksever halk, otel problemini ortadan kaldırmıştır. Konuklar da beğendikleri lokantada istedikleri saatte yemeklerini yiyebilmektedirler.

● Kale içindeki Lise bahçesinde 2500 kişilik oturulacak yer sağlanmıştır. Halkın seyretmesi için kapılar açılmaktadır. Ka-

lenin burçlarına varmaya kadar her yer insan dolmakta ve üç günde yirmibinden fazla insan şenlikleri izleyebilmektedir. Akşam saat 8 de başlayıp gece 02'ye kadar devam eden programda en ufak bir aksama göze batmadığı gibi, sıkılıp evine gidenlere de rastlanmamaktadır. Şehrin ara sokaklarına kadar civar il ve ilçelerden gelen otobüsler dolmakta, Konya—Mersin asfaltı üzerindeki trafik görülmedik derecede yoğunlaşmaktadır. ➤➤➤

*Pespeşe yazılmış âyet-ül Kur'an,
Şerheder kâtipler enah-ı zülfün.*

— 3 —

*Gönül, sevme dedim hublar şahını,
Onun her telinde yüzbin kan olu,
Seni bin belâya giriftar eyler,
Bilmek olmaz kabzasında el olu.*

*Kırkların deminde söylenir adım,
Arşa direk oldu dâd ü feryadım,
Su yerine kan içici cellâdım,
Bilmek olmaz, belki kılıç dal olu.*

*Cemali Yusuf-u ibn-i Yakubun,
Cihana nur olan şems-i habibin,
Elâ gözülü şirin sözlü mahbubun,
Yanağında dört ışıklı khal olu.*

Güneş ne yandırır, hilâl ne yakar?

*Damlalar birleşir ummana akar,
Kurbanı der, kim şahına kem bakar,
Onun kemaline tez zeval olu.*

— 4 —

*Ey ağalar, ey gaziler,
Yâr yaman aldattı beni,
El attım yârin beline,
Yâr kenara attı beni.*

*Tor kurdum çeşmim gölüne,
Kurbanım sunam teline,
Düştüm dilbilmez eline,
Aldı, ucuz sattı beni.*

*Kurbanıdır benim adım,
Âdem atadır bünyadım,
Cıhar attım, şeş oynadım,
Gene felek üttü beni.*

● Geçmiş yıllarda bir gün yapılan şenlikler iki yıldanberi üç güne çıkarılırken birçok yenilikler de getirilmiştir.

Bunların içinde, düzenlenen Türk El İşleri sergileri göz doldurmaktadır. Sıtkı Soyulu'nun gayreti ile gerçekleştirilen sergiler Mut ve çevresi halkının büyük ilgisini çekmektedir. Çevre halkı, sahip bulunduğu hazineler değerindeki elişlerini biraz da gururla seyretmektedir.

● Karacaoğlan'ın diyarı Mut, geçen yıl, yüzyılımızın yaşayan en ünlü âşıklarının, sazşairlerinin sesleri ve sazlarıyla şanına lâyık bir bayram yaşamıştır. Reyhânî, Selmani, Çobanoğlu, Taşhova, Feymânî, Nevçivan Bacı, Sarıcakız, Taşkaya, Çırağı, Kocaman, Taştan, Şah Turna ve Demirdi, Mutlulara ve Karacaoğlan'a seslenmişlerdir. Bu yıl da yine "Karacaoğlan Şenlikleri Ve Kayısı Bayramı"na aynı âşıklar ve diğer saz şairleri katılacaklar.

● Geçtiğimiz yıl, Karacaoğlan ve Mut üzerine yapılan açık oturum ve konferans bu yıl daha geniş çapta yapılacak, buna Orhan Şaik Gökyay, Hikmet Dizdaroğlu, Feyzi Halıcı, İnsan Hınçer, Cahit Öztelli, Osman Attilâ, Faruk İnal, Nejat Birdoğan, Tahir Kutsi Makal, Metin Soy-sal, Arif Nihat Asya, Ümit Yaşar Oğuzcan, Mehmet Çınarlı, Güzin Taranoğlu, Kerim Aydın Erdem, Yaşar Faruk İnal, Nuşin Kavukçuoğlu ile Nedim Otyam da katılacaktır.

● Geçen yıl önce Mut'ta Karacaoğlan Şenlikleri süresince açılan El Sanatları Sergisi, daha sonra Sanayi Bakanlığı Müsteşarı Erhan Işıl'ın sergiyi gezmesi üzerine Ankara'da da açılmış, 300 ü bulan çeşitli el işleri Başkentlilerin büyük hayranlığını çekmişti. Bu yıl da çeşitli sergiler düzenlenmiştir.

Geçen yılki serginin düzenlenmesinde ve el sanatlarının derlenmesinde Sevgi Babaoğlu ile Nermin Cin'in büyük emekleri olmuştur.

● Büyük Halk Ozanı Karacaoğlan'ın İstabnul Güzel Sanatlar Akademisi'nde yapılan heykeli, 8 Haziran 1973'de düzenlenecek geleneksel "Mut Şenlikleri" arasında Mut'ta dikilecektir.

Karacaoğlan'ın heykeli, Mut'lu olan İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi üyelerinden Prof. Hüseyin Gezer tarafından ücretsiz yapılmıştır. Ayrıca Karacaoğlan'ın Mut'a 60 kilometre mesafedeki Karacaoğlan (Çukur) köyünde bulunan mezarı da Mut Belediyesi ve Turizm Derneği tarafından onartılmaktadır.

Öte yandan, YSE, Belediye ve Orman İşletmesi, ortaklaşa bir çalışma ile Mut'tan Karacaoğlan'ın mezarına kadar yol yapmışlardır.

ÇAĞIR

KARACAOĞLAN

ÇAĞIR

(MUT YOLLARINDA)

*Kulak verdiğimde Turna sesine,
Ustam Karacaoğlan seslenir Mut'tan
İndim Toroslardan Mut Deresine,
Tepeler sıyrıldı bir bir buluttan.*

*Çamlar şemsiyedir, koyaktır yar'lar
Çıkmış Mut Ekibi, kuş kuş konarlar.
Üstte çınarlar var, altta pınarlar,
Bize kısmet oldu Kaysıyla Dut'tan.*

*Selçuklu kümbeti, Yörük çadırı;
Bana nenni ırlar, türkü dediri,
"Kara Eksi" denen yayla sediri
Suyu büngül büngül, sağılmış süttten.*

*Karacaoğlan ile Akdeniz'e in.
Her kapı açılır: "Aman bize in!"
Keklik gibi dağda sekme, düze in,
Başın halâs bulsun çakaldan, kurttan.*

*Toros dağlarına tırmanır zaman,
Tepeler ardında tıkanır zaman,
Göksu Deresinde yıkanır zaman
Mavga Kalesidir nişan, Bozkurttan.*

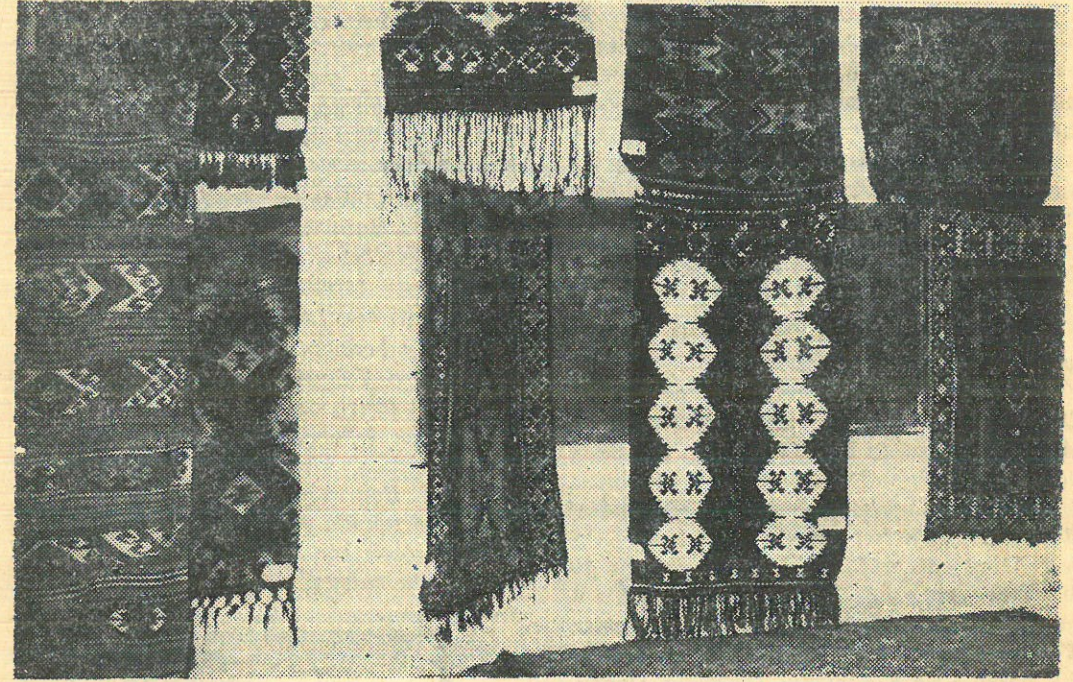
*Dört mevsim ev kurmuş dağda, ovada
Toprak ağaç ağaç, yaprak duada.
Budur niyazımız bizim dünyada
Allah Türk'ü ayırmazın bu yurttan..*

Osman ATTILÂ

Karacaoğlan Hakkında :

Karacaoğlan'a Dair Yeni Bilgiler

Yazan : Celâleddin KIŞMİR

Mut bölgesi halkının el tezgâhlarında dokuduğu çeşitli zili örnekleri bir arada

Yıl 1951. Dergimizin sahibi İnsan Hınçer, Karacaoğlan hakkında yapılan yayınların ad benzerlikleri dolayısıyla yanlış yönlere götü-rülmesi üzerine Konya'da çıkan Yeni Konya Gazetesi yazarlarından hemşehrisi ve dostu Celâleddin Kışmır'e açıklamalı bir mektup yazmış, o da bu konuda 24.1.1952 günlü Yeni Konya Gazetesinde aşağıdaki yazıyı yayınlamıştır. Aktarılmasında fayda gördüğümüzden aşağıya alıyoruz. T.F.A.

İstanbul'dan, *Türk Folklor Araştırmaları* dergisi yayıncısı dostum, sevgili İnsan Hınçer kardeşimden bir mektup aldım. Karacaoğlan'a dair yazdığım iki yazımda unutulmuş yerler, bazı noksanlıklar ve hatalar varmış... Aziz dostumun mektubunun hususi yerlerini atlayıp, Karacaoğlan'ı alâ-kadar eden satırlarını koyuyorum. Bu alâ-kadan anlaşılıyor ki Karacaoğlan, Edebiyatımızın yeni bir meselesi halinde ortaya çıkmaktadır. Folklorcularımız, edebiyatçı-larımız bu yeni ifşaata lüzumundan fazla

alâka göstermekte devam ediyorlar.

Ben aziz dostum ve hemşehrimiz İnsan Hınçer'in Karacaoğlan mes'elesindeki teşebbüsünden, ve Afif Evren Ağabeyimle mektuplaştığından habersizdim. Karacaoğlan hakkındaki yeni bilgi ve görüşleri ilk çıkaran İnsan Hınçer'dir. Hattâ 1922 de Babalık'ta çıkan seri makalelerin de sahibinin Ali Rıza (Yalman) Yalgın olduğunu Afif Evren'e bildiren odur. Ben Karacaoğlan yazılarımda yanlışım. Saadet-tin Nuzhet Ergun eserinde Karacaoğlan hakkında ilk yazı yazanın Ali Rıza (Yalman) Yalgın olduğunu kaydetmiş. Ben böyle bir kayda rastgelmediğim için Ali Rıza Bey'e Karacaoğlan mevzuunda epiyce büyük pay ayırmış ve ilk şeref Ali Rıza Özkut Beyin'dir demişim. Sadeddin Nüzhet merhumun açıklaması üzerine bu anlaşmazlığı ortadan kaldırmış oluyoruz.

İnsan Hınçer'in mektubundan yeni bir şey daha öğrendim. Üstat İbrahim Aczi Kendi, bundan kırk sene evvel Karacaoğ-

lan'a dair bir eser hazırlamış. Şimdi Yeni Konya gazetesinde neşretmek fikrindeymiş. Demek oluyor ki Ali Rıza Beyden önce de Karacaoğlan'ın şiirleri ve hayatı biliniyordu. İbrahim Aczi üstadımızın kırk sene evvel hazırlamış olduğu eser, zannederiz bilgilerimize yeniden çok şeyler katacaktır.

Dostum İhsan Hınçer'in mektubunun vesika yerine geçecek kadar kıymetli olduğu kanaatindeyim:

"Babalık'ta 9 yazı yazan Afif Evren'in bu yazıları üzerine Afif Bey'e iki hususu yazdım:

1 — Karacaoğlan hakkındaki ilk yazıları yazanın Ali Rıza Özkut değil, Ali Rıza (Yalman) Yalın olduğunu açıkladım. Çünkü Millî Mücadele öncesi ve sonrasında Ali Rıza Özkut ta Konya'da idi. O zaman soyadı olmadığından karışıklık oluyordu. Hattâ onun mektubunu onun, ötekinkini de onun aldığı her zaman vaki imiş. Özkut Konya Maarif Müdürlüğü yaptığı gibi, geçen sene İst. Erkek Lisesi Md. idi, şimdi Erenköy Kız Lis. Ed. Öğretmenidir. Yalın ise Konya'da muallimlik, müfettişlik yapmış ve Konya'dan Dörtöyola, Cebeli berekete gitmiş, oralarda Nahiyeye Müd.üğü ve müfettişlik yapmıştır. Geçen yıl Bursa Müze Md. den emekli oldu. Son görevi Bursa Müzesi Müdürlüğü idi. Afif Bey açıklamasında kendisine bu bilgiyi benim verdiğimi yazmadı, maalesef sen de bilmediğin için yazamadın.

2 — Gerek Afif Bey'e ve gerekse Ali Rıza Yalın'a yekdiğerinin adresini yazdım. Yalın Afif Bey'e mektup yazmak için adresini istedi, verdim. Afif Bey'e de Yalın'ın adresini bir mektupla bildirdim. Kendisinin bu Ali Rıza kimdir, acaba ne-

rededir, makalesindeki sualine cevap vermiş oldum. Esasen Sadettin Nüzhet de Karacaoğlan adlı eserinde Ali Rıza Bey'i Yalman soyadı ile zikretmiş ve ilk Karacaoğlan'a ait şiirlerin bu zat tarafından Konya'da Babalık gazetesinde neşredildiğini ilâve etmiş, bu şerefi sahibine bağışlamıştır. Sizin yazılarımızda bu cihet tam aksine gösterilmiştir.

Ayrıca Afif Bey'in verdiği bibliyografyaya Refik Halid'in 150 likler affedildiği vakit döner dönmez 1932 yılında Akşam'da neşrettiği 13 tefrikalık yazının girmesi icap ettiğini bildirmiştim.

Afif Bey belki mektubumu almamıştır. Bu bilgilere Yalın'ın vasıtamla yazdığı mektuptan sonra agâh olmuştur. Zira Afif Evren'in 9 tefrikalık yazısını kesip arşivime koymuş, Ali Rıza'ya göstermiştim. Ali Rıza Bey benim bu husustaki titizliğim karşısında gözyaşlarını tutamadı, ağladı. Demek, bir hakikatin duha fazla tebellürü için çalışan gençlerimiz var, dedi."

(Folklor : 76)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Yıllık aboneli : 25,
altı aylık aboneli : 15
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 4, £ 1.5, DM 12

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HINÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HINÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul , Tel: 22 49 74

TÜRK FOLKLOR/HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Bize gelen KİTAPLAR

● M. Şakir ÜLKÜTAŞIR: "Cumhuriyet'le Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnoğrafya Çalışmaları". Yazarın önsözü, yazarın biyografisi ve eserleri ile 1913 den buraya Türkiye'deki folklor çalışmaları hakkında geniş bilgi. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Millî Folklor Enstitüsü Yayınları: 6. Aynı zamanda Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları dizisinin 1 sayılı kitabı. 4000 adet basılmıştır. Millî Folklor Enstitüsü ve Millî Eğitim Yayınevlerinde satılmaktadır. 23,5x16,5 Cm. boyunda, 104 sayfa, 5 lira.

● Millî Folklor Enstitüsü Müdürlüğü: "Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası". II. cilt. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Millî Folklor Enstitüsü Yayınları; 7. İlk ciltte yer almayan folklor ve etnoğrafya ile ilgili eser ve yazılar ile 1971 ve 1972 yayınları bibliyografyası. Kültür Müsteşarı Mehmet Önder'in önsözü ile. 23,5x16,5 boyunda, 124 sayfa, 5 lira.

● M. Emin ERGİN : "Urfa Folklorunda Düşün". Yazarın kendi yayını. Harran Kitabevi, Beyaz Pasaj, No. 6, Urfa'dan istenebilir. 20x14 boyunda, 60 sayfa, 600 kuruş.

● Prof. Pertev Naili BORATAV: "100 Soruda Türk Halk Edebiyatı". 2. baskı. Gerçek Yayınevi, Türk Halkbilimi: I. Halkbilimi; Aşık Edebiyatı; Destan ve Hikâye, Meddahlık — Gerçekçi Hikâye Türü; Masal, Fıkra; Efsane; Bilmece; Atalarsözü, Alkış, Kargış; Halk Şiiri: Tekerleme, Türkü, Mani; Seyirlik Halk Oyunları bölümleri. 100 Soruda Dizisi: 13. 19,5x13,5 boyunda 252 sayfa, 15 lira.

● Ahmet Hamdi TANPINAR : "Huzur". Roman. Tercüman 1001 Temel Eser: 2. 20x14 boyunda, 356 sayfa, 10 lira.

● M. de M. D'OHSSON — Zerhan YÜKSEL : "XVIII. Yüzyıl Türkiye'sinde Örf ve Âdetler". Yiyecek içeceklerden kıyafetlerimize, süslenmelerimize, dinî inançlarımıza geleneklerimize, ev eşyalarımıza, ticaret ve sanatlarımıza, ahlâk ve iffet anla-

yışımıza, temizlik, hayâ, hayırseverlik ve toplum görevlerimize kadar çeşitli folklor ürünlerimiz müspet açıdan ele alınmaktadır. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi: 3. 20x14 boyunda, 268 sayfa, 10 lira.

● Eşrefoğlu Abdullah RUMÎ — (Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti): "Eşrefoğlu Divanı". Hayatı, Menkıbeleri ve Şiirleri. Ayrıca bir önsöz, bibliyografya ve sözlük eklenmiştir. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi: 4. 20x14 boyunda, 286 sayfa, 10 lira.

● Cevat ÖNDER: "Türk Tarih Kurumu'nda Yapılan Yolsuzluklar Yüce Meclislerin Dâvasıdır". Türkiye B. M. Meclisi'ne verilen önergeler. Erzurum Milletvekili'nin kendi yayını. 20x14 boyunda, 60 sayfa, 250 kuruş.

● Fethi SAVAŞCI: "Özel Ulak". Hikâyeler. Yeditepe Yayınları: 211. P. K. 77, İstanbul. 19,5x13,5 boyunda, 100 sayfa, 7,5 lira.

● Hüseyin SEÇMEN: "Şinasi". Yaşamı, yapıtları, kişiliği, sanatı, görüşleri, etkileri ve sonucu. TDK Yayınları. 366. Türk Diline Emek Verenler Dizisi: 17. 19,5x13,5 boyunda, 166 sayfa, 10 lira.

● Edirneli Oruç BEĞ — N. ATSIZ : "Oruç Beğ Tarihi". Baskıya hazırlayan Atsız'ın eser ve müellifi hakkında birkaç söz'ü ve Kemal Ilıcak'ın sunuş yazısı ile izahlı metinden sonra 47 sayfalık isimler cedveli ve 99 sayfalık tıpkı basım (Manisa Kütüphanesi nüshasından) yer almaktadır. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi: 5. 20x14 boyunda, 288 sayfa, 10 lira.

● Hafız HAKKI PAŞA — (Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti): "Bozgun" Kemal Ilıcak'ın sunuş yazısından sonra Hafız Hakkı Paşa'nın biyografisi, önsöz, Balkan Bozgunu hakkındaki metin, eserde adı geçenlerin biyografileri. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi: 6. 20x14 boyunda, 216 sayfa, 10 lira.

● Mehmet ÖNDER : "Mevlâna". Hayatı — Eserleri. 700. Ölüm Yıldönümüne

armağan. Önder'in sunuş yazısından sonra Mevlâna'nın hayat hikâyesi ve eserleri verilmektedir. Eser'i çeşitli minyatür ve resimler süslemektedir. Son bölümde Mevlâna'nın eserlerinden seçmeler yer almaktadır. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi: 7. 20x14 boyunda, 288 sayfa, 10 lira.

● Enver TUNÇALP : "Alparstan ve Malazgirt Destanı". Şiirler. Şairin kendi yayını. İsteme adresi: Posta K. 225, Yenışehir — Ankara. 16,5x12 boyunda, 32 sayfa, 4 lira.

● Enver TUNÇALP : "İslâmın Binası". İslâm Dini'nin şart ve kurallarına dair şiirler. Şairin kendi yayını. P.K. 225, Yenışehir — Ankara. 16,5x12 boyunda, 128 sayfa, 10 lira.

● Şinasi ÇORUH: "Emir Sultan". Yazarın sunuş yazısı, biliyografya'dan sonra Emir Sultan'ın soy kütüğü tablo halinde verilmekte ve hayat hikâyesi anlatılmakta-

dır. Eserde gravür ve fotoğraflar yer almaktadır. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi: 8. 20x14 boyunda, 222 sayfa, 10 lira.

● Sait HALİM PAŞA — (Baskıya hazırlayan: M. Ertuğrul DÜZDAĞ): "Buharanlarımız". Meşrutiyet Devri ve sonrasındaki içtimai düzenimize dair görüş ve düşünceler. Tercüman 1001 Temel Eser: 9. 20x14 boyunda, 284 sayfa, 10 lira.

● Claude FARRERE — Orhan BAHADİDİN : "Türkiye'nin Manevi Gücü". Türk dostu Fransız yazarının Umumi Türk Tarihi, 1908 devrimi ve Cumhuriyet Türkiye'si ile Türk—Fransız dostluğunun tarihine ait yazıları. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi: 10. 20x14 boyunda, 230 sayfa, 10 lira.

● Ali RIZA BEY (Eski Balıkhaneye Nazırı) — Niyazi Ahmet BANOĞLU (Notlarla baskıya hazırlayan): "Bir Zamanlar İstanbul". Eski İstanbul hayatı. Çocuk oyunları, Karagöz, esnaflar ve gelenekleri, tulumbacılar, doğum âdetleri, Ramazan gelenekleri, davulcular, sünnet düğünleri, eğlenceler, mesireler, Eyüp oyuncakları, kadın giyimleri, orta oyunu, hokkabazlar, çengiler. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi: 11. 20x14 boyunda, 310 sayfa, 10 lira.

● Arif BAŞ : "Aşık İbrahim". 18. Yüzyılda yaşayan, Yozgat'ın Bahadın köyünde doğan âşığın hayatı ve şiirleri. Yazarın kendi yayını. Adresi: Bahadın kasabası, Sorgun — Yozgat'tan edinilebilir. 19x13,5 boyunda, 28 sayfa, 2 lira.

● Mehmet BAŞARAN: "Aç Harman". Gözlem ve anılar. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 230. 16,5x12 boyunda, 182 sayfa, 8 lira.

● Albert CAMUS — Nihal ÖNOL: "Sürgün". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 229. 16,5x12 boyunda, 240 sayfa, 10 lira.

● F. M. DOSTOYEVSKİ — Mehmet ÖZGÜL: "Budala". I. Cilt. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 227. 16,5x12 boyunda, 448 sayfa, 15 lira.

● Semahaddin CEM: "İslâm İlahiyatında Şeyh Bedreddîn". Mukayeseli İslâm Tefekkürü Serisi, Üçdal Neşriyat, No. 6 Ankara Cad. No. 46, İstanbul, 19x13,5 boyunda, 54 sayfa, 200 kuruş.

DAMLIYA
DAMLIYA
GÖL OLUR

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

(Folklor : 64)

Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancularında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : . . — 68)

(Yeni Ajans : . . — 69)

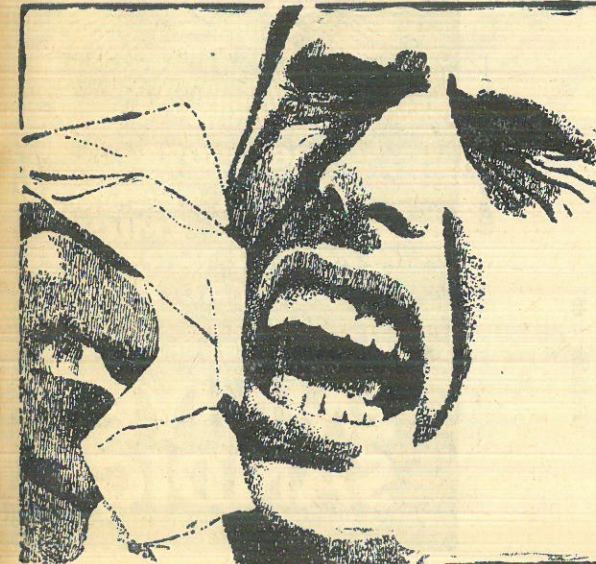
Türkiye Vakıflar Bankası

Türkiye Vakıflar Bankası
Bankacılık Hizmetlerinde Sanaızın ve
İstikbalinizin Koruyucusudur

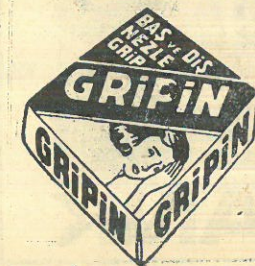
**Çalış
Parabiriktir
ve Rahat et.**

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basın : 203366 / 60188 — 70)

GRİPİN, nezle başlangıcında birçok fenalıklan önlemek bakımından faydalıdır. GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

GRİPİN

yalnız
değilsiniz

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ

DAİMA YANINIZDADIR

SUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

**TÜRK
TİCARET
BANKASI**

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

(Folklor : 65)

(Basın : 60039 — 67)

(Folklor : 66)

1868 - 1973

**ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET**

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

**EMNİYET
SANDIĞI**

**C-VİTAMINLI
PORTAKAL ÖZÜ**

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET,
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar R. : . . . — 71)

**SARAP
SANAYİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR**

(Basın : 60255 — 78)

**TÜRKİYE
GARANTİ BANKASI A. Ş.**

KURULUŞ : 1946

**YURT İÇİNDE
195 ŞUBE**

Tasarrufu teşvik ikramiyelerinde

**7,5 MİLYON LIRA
para ikramiyeleri**

**TÜRKİYE
GARANTİ BANKASI**

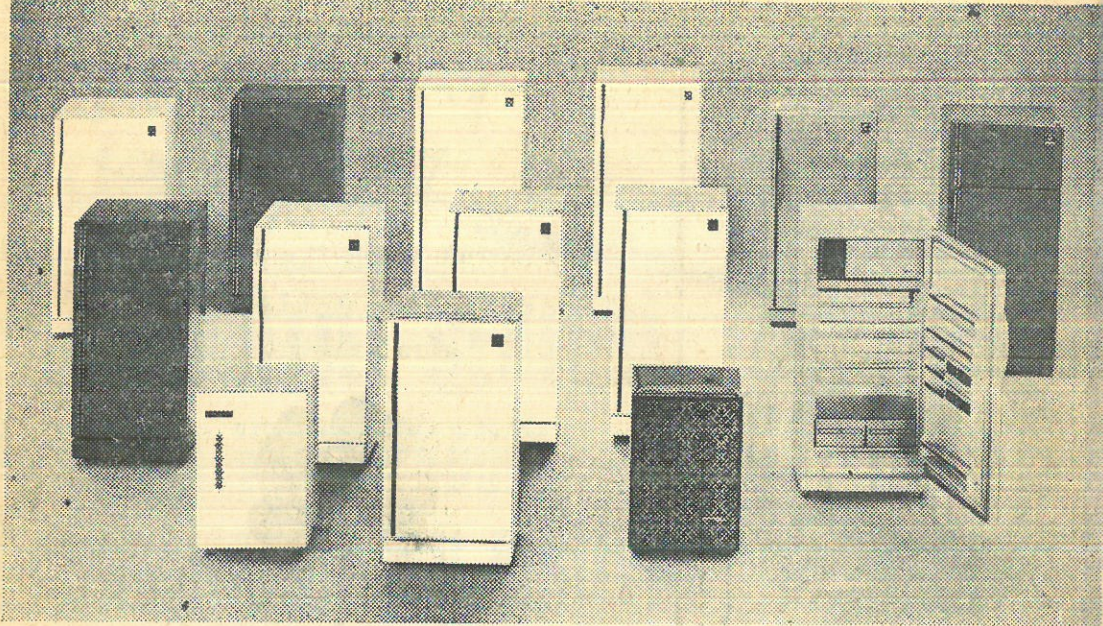
(Folklor : 72)

**ANADOLU
BANKASI**

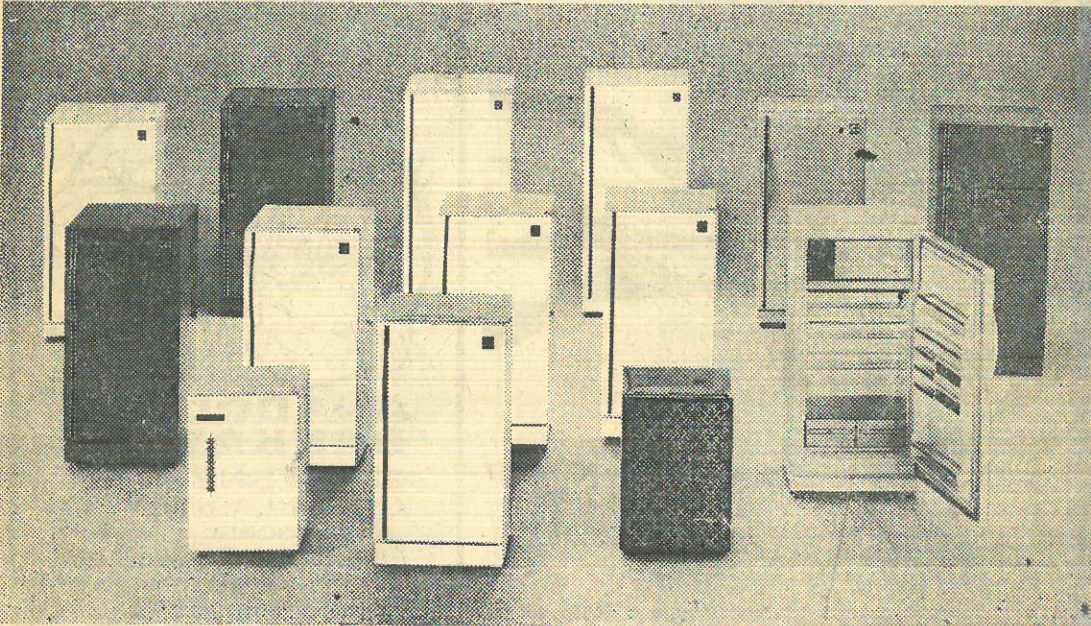
**SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
Kısacası
AİLENİZİN BANKASIDIR**

(Folklor : 74)

buzdolabında

ARÇELİK
KALİTEDE ÖNCÜ...FİYATTA ÖLÇÜ

(Yeni Ajans : . . . — 75)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

TEMMUZ 1973

İÇİNDEKİLER :

Turizm ve T. Bakanlığı Killim ve Cicim Yarışması	T.F.A
Sazsairi Armutlu'nin Bir Şiiri	Prof. Dr. Sükrü ELÇİN
İstanbul Festivali'nde Folklor Gösterileri	T.F.A.
"Türk Halk Şiiri Antolojisi" Dolayısıyla: İşin Kolayı (7) H. DİZDAROĞLU	
I. Akdeniz Uluslararası Festivali İzmir'de Yapıldı	Bora HİNÇER
Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Kadın Giyimleri	Dr. Müjgân CUNBUR
Keloğlan Masalı	Numan KARTAL
İst. ve Marmara Böl. 6. İlkokullar Halk Dansları Yarışması Cora HİNÇER	
Orta Asya Türklerinde Çadır ve Kıymız	Abdülkadir İNAN
Mut'ta Yapılan Karacaoğlan Şenlikleri	İhsan HİNÇER
Bektâşilikte Kadın (IV—Son)	Doç. Dr. Bedri NOYAN
Türk Folklor (Halk Bilgisi) Derneği Kongresi Yapıldı	T.F.A.
14. Cildin İçindekiler (İndeks)	T.F.A.

SAYI: 288

KURUŞ: 250

14. CİLT SONU SAYISI

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

